

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Prishtinë, më 05 janar 2021
Nr. ref.:AGJ1685/21

AKTGJYKIM

në

rastin nr. KI207/19

Parashtrues

NISMA Socialdemokrate, Aleanca Kosova e Re dhe Partia e Drejtësisë

**Vlerësim i kushtetutshmërisë
së Aktgjykimeve [A.A.U.ZH.nr.20/2019, të 30 tetorit 2019; dhe
A.A.U.ZH.nr.21/2019, të 5 nëntorit 2019] të Gjykatës Supreme të
Republikës së Kosovës**

GJYKATA KUSHTETUESE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS

e përbërë nga:

Arta Rama-Hajrizi, kryetare
Bajram Ljatifi, zëvendëskryetar
Bekim Sejdiu, gjyqtar
Selvete Gërzhaliu-Krasniqi, gjyqtare
Gresa Caka-Nimani, gjyqtare
Safet Hoxha, gjyqtar
Radomir Laban, gjyqtar
Remzije Istrefi Peci, gjyqtare, dhe
Nexhmi Rexhepi, gjyqtar.

Parashtruesi i kërkesës

1. Kërkesa është parashtruar nga Koalicioni parazgjedhor i formuar nga partitë politike NISMA Socialdemokrate (“NISMA”), Aleanca Kosova e Re (“AKR”) dhe Partia e Drejtësisë (“PD”) (në tekstin e mëtejme: parashtruesi i kërkesës ose Koalicioni “NISMA-AKR-PD”).
2. Parashtruesi i kërkesës përfaqësohet nga z. Albert Maxhuni, nga Vushtrria.

Vendimet e kontestuara

3. Parashtruesi i kërkesës konteston dy Aktgjykime të Gjykatës Supreme të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Gjykata Supreme), respektivisht Aktgjykimin [A.A.U.ZH.nr.20/2019] të 30 tetorit 2019 dhe Aktgjykimin [A.A.U.ZH.nr.21/2019] të 5 nëntorit 2019 (në tekstin e mëtejme kur referohen bashkërisht: vendimet e kontestuara).

Objekti i çështjes

4. Objekt i çështjes është vlerësimi i kushtetutshmërisë së vendimeve të lartcekura të Gjykatës Supreme, me të cilat, sipas pretendimit, parashtruesit të kërkesës i janë shkelur të drejtat e garantuara me nenin 7 [Vlerat]; paragrafin 1 të nenit 31 [E drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] dhe nenin 45 [Të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes] të Kushtetutës së Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Kushtetuta), në lidhje me paragrafin 1 të nenin 6 (E drejta për gjykim të drejtë) të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme: KEDNJ).
5. Parashtruesi i kërkesës po ashtu kërkon vendosjen e masës së përkohshme përmes së cilës do të ndalohej certifikimi “[...] i zgjedhjeve [të 6 tetorit 2019] deri në një vendim përfundimtar [...] lidhur me kërkesën kryesore” të rastit në fjalë.

Baza juridike

6. Kërkesa bazohet në paragrafin 4 të nenit 21 [Parimet e Përgjithshme] dhe në paragrafin 7 të nenit 113 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës, në nenin 47 [Kërkesa individuale] të Ligjit nr. 03/L-121 për Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Ligji), si dhe në rregullin 32 [Parashtrimi i kërkesave dhe përgjigjeve] të Rregullores së punës së Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Rregullorja e punës).

Procedura në Gjykatë

7. Më 19 nëntor 2019, parashtruesi i kërkesës e dorëzoi kërkesën në Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Gjykata).
8. Më 20 nëntor 2019, Kryetarja e Gjykatës caktoi gjyqtarin Bajram Ljatifi Gjyqtar raportues dhe Kolegjin shqyrtues, të përbërë nga gjyqtarët: Arta Rama-Hajrizi (kryesuese), Radomir Laban dhe Remzije Istrefi-Peci.

9. Më 21 nëntor 2019, Gjykata e njoftoi përfaqësuesin e parashtruesit të kërkesës, z. Albert Maxhuni, për regjistrimin e kërkesës si dhe kërkoi nga ai që të dorëzojë një autorizim të nënshkruar përmes së cilit vërtetohet se ai është i autorizuar të dorëzojë kërkesën në Gjykatë dhe se përfaqëson parashtruesin e kërkesës në procedurat para Gjykatës.
10. Në të njejtën ditë, pra më 21 nëntor 2019, përfaqësuesi i parashtruesit të kërkesës e dorëzoi autorizimin për përfaqësim të Koalicionit “NISMA-AKR-PD” në procedurat para Gjykatës.
11. Më 25 nëntor 2019, parashtruesi i kërkesës dorëzoi një plotësim të kërkesës përmes së cilës kërkoi nga Gjykata që, përveç kërkesës fillestare për vlerësim të kushtetutshmërisë së Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.20/2019] të 30 tetorit 2019 të Gjykatës Supreme, të vlerësohet edhe kushtetutshmëria e Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.21/2019] të 5 nëntorit 2011 të Gjykatës Supreme. Në kërkesën e tij plotësuese, ai theksoi se: *“arsyet për ankesë, baza juridiko-kushtetuese, argumentet kushtetuese dhe kërkesa për shqyrtim [...] mbetën të njejta si në kërkesën tonë të dorëzuar më 19.11.2019”*.
12. Më 25 nëntor 2019, Gjykata i dërgoi nga një kopje të kërkesës dhe nga një kopje të plotësimit të kërkesës institucioneve publike si në vijim: Gjykatës Supreme, Panelit Zgjedhor për Ankesa dhe Parashtrësia (në tekstin e mëtejme: PZAP), dhe Komisionit Qendror të Zgjedhjeve (në tekstin e mëtejme: KQZ).
13. Më 25 nëntor 2019, Gjykata e njoftoi Lëvizjen VETËVENDOSJE! (në tekstin e mëtejme: LVV), në cilësinë e palës së interesuar, për regjistrimin e kërkesës dhe plotësimin e saj si dhe e ftoi atë që të dorëzojë komentet e saj lidhur me kërkesën në tërësi, nëse ka, brenda 7 (shtatë) ditësh nga dita e pranimit të shkresës njoftuese të Gjykatës.
14. Më 2 dhjetor 2019, brenda afatit të përcaktuar nga Gjykata, LVV i dorëzoi komentet e saj në Gjykatë.
15. Më 5 dhjetor 2019, Gjykata i dërgoi parashtruesit të kërkesës një kopje të komenteve të pranura nga LVV si dhe e ftoi atë që të dorëzojë komentet e tij lidhur me komentet në fjalë, nëse ka, brenda 7 (shtatë) ditësh nga dita e pranimit të shkresës së Gjykatës. Brenda afatit të përcaktuar, Gjykata nuk pranoi ndonjë koment shtesë nga parashtruesi i kërkesës.
16. Më 5 dhjetor 2019, Gjykata e njoftoi edhe Gjykatën Supreme, PZAP-in dhe KQZ-në për pranimin e komenteve nga pala e interesuar LVV dhe iu dërgoi nga një kopje të komenteve të pranuar, për informatën e tyre.
17. Më 23 dhjetor 2019, Gjykata kërkoi një sqarim nga KQZ përkitazi me autorizimin e dorëzuar në Gjykatë nga parashtruesi i kërkesës. Më specifikisht, Gjykata kërkoi nga KQZ që të sqarojë se: (i) cila subjekte e përbëjnë Koalicionin “NISMA-AKR-PD”, të regjistruar me numër 122; (ii) kush është Kryetar, respektivisht person i autorizuar për ta përfaqësuar Koalicionin në

fjalë; dhe (iii) kur është certifikuar Koalicioni në fjalë për zgjedhjet e 6 tetorit 2019.

18. Më 24 dhjetor 2019, KQZ dorëzoi sqarimet e kërkuara në Gjykatë së bashku me dokumentacionin përcjellës. Me atë rast, KQZ njoftoi Gjykatën se: (i) Koalicioni “NISMA-AKR-PD” përbëhet nga NISMA Socialdemokrate, Aleanca Kosova e Re dhe Partia e Drejtësisë; (ii) Kryetar i Koalicionit NISMA-AKR-PD është z. Fatmir Limaj ndërsa person kontaktues në emër të Koalicionit NISMA-AKR-PD është z. Albert Maxhuni; dhe se (iii) Koalicioni në fjalë është certifikuar me Vendim të KQZ-së më 9 shtator 2019.
19. Më 18 nëntor 2020, Gjykata shqyrtoi rastin dhe vendosi që vendimmarrjen për këtë rast të shtyjë për një seancë tjetër.
20. Më 10 dhjetor 2020, Kolegji Shqyrtues shqyrtoi raportin e Gjyqtarit raportues dhe njëzëri i rekomandoi Gjykatës pranueshmërinë e kërkesës.
21. Në të njejtën ditë, Gjykata votoi njëzëri se: (i) kërkesa është e pranueshme; (ii) vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme, përkatësisht Aktgjykimi [A.A.U.ZH.nr.20/2019] i 30 tetorit 2019 dhe Aktgjykimi [A.A.U.ZH.nr.21/2019] i 5 nëntorit 2019 nuk janë në përputhshmëri me nenin 45 [Të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes] të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 (E drejta për zgjedhje të lira) të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së; dhe vendimet e PZAP-së [A.nr.375-2/2019 i 28 tetorit 2019, dhe A.nr.381/2019 i 3 nëntorit 2019] janë në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës.

Përmbledhja e fakteve

22. Më 26 gusht 2019, Presidenti i Republikës së Kosovës nxori Dekretin [nr.236/2019] për caktimin dhe shpalljen e zgjedhjeve të parakohshme për Kuvend të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Kuvendi), të cilat u caktuan për datën 6 tetor 2019.
23. Më 9 shtator 2019, Koalicioni “NISMA-AKR-PD” u certifikua si Koalicion i cili do të garonte në zgjedhje si një subjekt me nr. 122.
24. Më 6 tetor 2019, u mbajtën zgjedhjet për Kuvend.

Procedura pas shpalljes së Rezultateve Përfundimtare të zgjedhjeve për Kuvend

Faktet e rastit që kanë dërguar deri tek vendimi i parë i kontestuar i Gjykatës Supreme: Aktgjykimi A.A.U.ZH.nr.20/2019 i 30 tetorit 2019

25. Më 17 tetor 2019, LVV paraqiti ankesë në PZAP kundër KQZ-së, përmes së cilës kërkoi që të urdhërohet KQZ që t'i bartë në Qendrën e Numërimit të Rezultateve (në tekstin e mëtejme: QNR) për numërim edhe 4639 pako me fletëvotimeve që kanë arritur me postë por që nuk janë numëruar dhe nuk janë përfshirë në rezultatin përfundimtar zgjedhor.

26. Në ankesë, LVV kishte theksuar se më 16 tetor 2019, rreth orës 23:00 ka përfunduar numërimi i fletëvotimeve me postë dhe janë numëruar gjithsej 13,491 fletëvotime të ardhura me 11,922 dërgesa postare. Sipas tyre, 4639 pako me fletëvotime të ardhura me postë nga qytetarët që jetojnë jashtë Kosovës nuk janë përfshirë në procesin e numërimit. LVV kishte pretenduar pranë PZAP-së se mosnumërimi i këtyre pakove me vota që kishin arritur me postë paraqet shkelje të nenit 45 të Kushtetutës ngase pengon realizimin e *“vullnetit të qytetarëve që jetojnë jashtë vendit”*.
27. Në të njëjtën ditë, më 17 tetor 2019, KQZ parashtroi përgjigje ndaj apelit të LVV. Në përgjigje, KQZ kishte theksuar se në mbledhjen nr. 50/2019 të KQZ-së të datës 12 tetor 2019, ishte diskutuar edhe Raporti lidhur me procesin e votimit jashtë Kosovës. Ky Raport informues sipas KQZ-së, ishte përgatitur nga Departamenti i Operacioneve Zgjedhore – Divizioni i Shërbimit për Votues. Këta të fundit, në Raport kishin theksuar se më 10 tetor 2019, në postën nr. 6, ishin pranuar 4058 dërgesa postare. Të njëjtat, sipas Raportit, ishin konsideruar *“si dërgesa që kanë arritur pas afatit të periudhës së votimit përmes postës.”* I njëjti Raport kishte konstatuar se dërgesat postare janë nisur për në Kosovë brenda periudhës së votimit, respektivisht me datat 19, 20, 23, 25 deri më 30 shtator 2019 dhe në bazë të nenit 96.2, të Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme (në tekstin e mëtejme: LZP) dhe pikës 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 për Votim Jashtë Kosovës (në tekstin e mëtejme: Rregulla Zgjedhore për Votim Jashtë Kosovës), *“votat jashtë Kosovës duhet të pranohen në KQZ, 24 orë para ditës së Zgjedhjeve [njëzet e katër (24) orë para 6 tetorit 2019 – në rrethana të rastit konkret].”* KQZ, përmes një përgjigje të dytë sqaruese në apel, konfirmoi se Raporti i lartcekur kishte qenë një raport informues dhe se KQZ në atë mbledhje nuk kishte marrë vendim por kishte kërkuar nga Departamenti i lartcitur që ka përgatitur Raportin që *“ta zbatoj LZP përkatësisht nenin 96.2 të LZP-së dhe Rregullen 03/2013, votimi jashtë Kosove, pika 4.4.”*
28. Më 19 tetor 2019, PZAP shqyrtoi ankesën e lartcekur të LVV, së bashku me përgjigjen në ankesë të dorëzuar nga KQZ, dhe përmes Vendimit [A.nr.375/2019], e hodhi poshtë si të palejuar. PZAP sqaroi se ankesa e LVV duhet të trajtohet si “apel” në kuptim të paragrafit 8 të nenit 3 të Rregullave dhe Procedurave të PZAP-së ngase, sipas PZAP-së, *“në këtë rast, trajtimi i tillë është më adekuat.”* PZAP e arsyetoi vendimin e saj për hedhje të apelit si të palejuar duke theksuar se në këtë fazë të procesit zgjedhor pretendimet ankimore të LVV për mos-numërimin e 4639 pakove me fletëvotime *“nuk mund të jetë objekti i vlerësimit”* ngase *“KQZ-ja ende nuk ka marrë vendim lidhur me numërimin e këtyre fletëvotimeve.”* Tutje, PZAP kishte qartësuar se nuk është në juridiksionin e PZAP të marrë vendim lidhur me këtë çështje në këtë fazë të procesit duke qenë se KQZ akoma nuk kishte marrë vendim por vetëm kishte raportuar në aspekt të informimit në mbledhjen e saj të 12 tetorit 2019. Në fund, u theksua se PZAP vendos vetëm për vendime të KQZ-së dhe jo për procese të tjera të cilat nuk kanë rezultuar me një vendim konkret.
29. Kundër vendimit të lartcekur të PZAP-së, LVV paraqiti ankesë në Gjykatën Supreme.

30. Më 25 tetor 2019, Gjykata Supreme, përmes Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.19/2019] e pranoi si të bazuar ankesën e LVV dhe e anuloi Vendimin [A.nr.375/2019] e 19 tetorit 2019 të PZAP-së. Këtë të fundit, Gjykata Supreme e urdhëroi që, në rishqyrtim, të trajtojë sërish ankesën e LVV, të cilën, herën e parë, e kishte hedhur poshtë si të palejuar.
31. Më 28 tetor 2019, PZAP, sipas urdhrit të Gjykatës Supreme, e rishqyrtoi apelin e LVV të paraqitur më 17 tetor 2019. Në rishqyrtim, PZAP përmes Vendimit [A.nr.375-2/2019], e refuzoi, tashmë, si të pabazuar apelin e LVV [*Sqarim: herën e parë e kishte hedhur poshtë si të palejuar – shih paragrafët më lart*].
32. PZAP, në arsyetim të vendimit të tij, theksoi se në mes të palëve në procedurë, respektivisht LVV-së dhe KQZ-së, nuk është kontestuese se janë pranuar 4639 pako me fletëvotime nga votuesit jashtë shtetit, nga data 8 tetor 2019 deri më 11 tetor 2019, dhe se të njëjtat janë pranuar pas datës së zgjedhjeve me 6 tetor 2019. Po ashtu, sipas PZAP-it, nuk është kontestues as fakti se këto pako me fletëvotime janë dërguar nga votuesit jashtë Kosovës përmes postës në shtetin ku ata jetojnë, nga data 19 tetor 2019 deri më 30 tetor 2019. Kontestuese, sipas PZAP-së, *“mbetet vetëm çështja e vlefshmërisë së këtyre pakove me fletëvotime”* duke qenë se të njëjtat në KQZ *“janë pranuar pas afatit të paraparë ligjor për pranimin e pakove me fletëvotime nga votuese jashtë Kosovës[s].”*
33. Në këtë aspekt, PZAP konstatoi se pretendimet e paraqitura nga LVV *“janë të paqëndrueshme dhe të pabazuar në ligj”* për arsye se KQZ-ja ka vepruar drejtë kur nuk i ka bartur për numërim në QNR 4639 pakot me fletëvotime kontestuese të cilat janë dorëzuar jashtë afatit të përcaktuar ligjor. Lidhur me afatet ligjore, PZAP iu referua paragrafit 2 të nenit 96 të LZP-së ku përcaktohet se: *“Vota përmes Votimit Jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me anë të rregullave të KQZ-së”*; dhe pikës 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 ku përcaktohet që: *“Votat jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja, 24 orë para ditës së zgjedhjeve”*.
34. Më tutje, PZAP po ashtu e konsideroi si të pabazuar pretendimin e LVV se me mos dërgimin në numërim në QNR të pakove të pranuar pas afatit ligjor është shkelur neni 45 i Kushtetutës. Në këtë aspekt, PZAP arsyetoi se neni 45 i Kushtetutës nuk është cenuar ngase *“me asnjë veprim apo vendim KQZ-ja, nuk ua ka mohuar të njëjtëve të drejtën për të votuar, pasi që për ta shfrytëzuar të drejtën kushtetuese, për të votuar dhe zgjedhur janë përcaktuar rregullat se si mund të shfrytëzohet kjo e drejtë, siç është përcaktuar me nenin 96 paragrafi 2 i LZP-së, dhe neni 4 paragrafi 4 i Rregullës Zgjedhore Nr. 03/2013, të KQZ-së, çka do të thotë se të njëjtat [votat nga jashtë] duhet të arrijnë në KQZ, në afatin prej 24 orëve, para ditës së zgjedhjeve.”* PZAP po ashtu theksoi se në këtë rast *“nuk kemi të bëjë me të drejta zgjedhore dhe të pjesëmarrjes, por kemi të bëjmë me mosrespektim të afateve ligjore, të cilat afat[e] janë prekluzive dhe nuk mund të ndryshohen apo të zgjaten, por vetëm zbatohen siç janë përcaktuar me ligj. Si votuesit brenda Kosovës, që kanë afat ligjorë të votojnë në ditën e votimit kur hapen Qendrat e Votimit [...] siç kanë votuar në këto zgjedhje me datë 06.10.2019, nga ora 07:00 e deri në ora 19:00, që sipas nenit 88 paragrafi 2 të LZP-së,*

askush nuk mund të hy në Qendrën e Votmit, për të votuar pasi që të mbyllet e njëjta, ashtu edhe për votuesit jashtë Kosovës, është kushti ligjor sipas nenit 96 paragrafi 2 të LZP-së, që pakot me fletëvotime të pranohen nga KQZ-ja, para ditës së zgjedhjeve, që në këtë rast siç edhe u konstatua më lart 4639 pako me fletëvotime të votuesve jashtë Kosovës, janë pranuar nga KQZ-ja, pas afatit të përcaktuar ligjor”.

35. LVV paraqiti ankesë në Gjykatën Supreme kundër vendimit të lartcekur të PZAP-it [A.nr.375-2/2019], të 28 tetorit 2019. Në ankesën e tyre, LVV kërkoi që Vendimi i PZAP-së të anulohet si i pabazuar dhe të urdhërohet KQZ që të numërojë të gjitha 4639 pakot me fletëvotime jashtë Kosovës.
36. PZAP paraqiti përgjigje në ankesën e LVV duke theksuar se qëndron prapa konstatimeve të theksuara në Vendimin e kontestuar të PZAP dhe propozoi që ankesa e LVV të refuzohet si e pabazuar.
37. Më 30 tetor 2019, Gjykata Supreme përmes Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.20/2019] e (i) aprovoi si të bazuar ankesën e LVV; (ii) e ndryshoi Vendimin [A.nr.375-2/2019] e PZAP-it të 28 tetorit 2019; dhe (iii) e detyroi KQZ-në “që të bëjë rinumërimin e 4639 fletëvotimeve të votuesve jashtë Kosovës”.
38. Gjykata Supreme fillimisht paraqiti faktet e rastit dhe më pas theksoi se “janë të bazuara pretendimet e LVV-së, paraqitur në ankesën ndaj vendimit të kontestuar të PZAP, sepse i njëjti përmban parregullsi dhe për këtë arsye është dashtë të ndryshohet.” Më tutje, arsyetimi relevant i Gjykatës Supreme lexon me sa vijon:

“Me nenin 96 paragrafi 2 (LZP), përcaktohet se vota përmes votimit jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me atë të rregullave të KQZ-së, ndërsa me nenin 4 paragrafi 4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013, përcaktohet se vota jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja, 24 orë para ditës së zgjedhjeve.

Me dispozitën e nenit 31 par. 1 të Kushtetutës [...], garantohet mbrojtja e barbartë e të drejtave në procedurë para gjykatave, organit tjetër shtetëror dhe bartësve të kompetencave publike, ndërsa neni 32 i Kushtetutës garanton se, secili person ka të drejtë të përdor mjet juridik kundër vendimeve gjyqësore dhe administrative të cilat cenojnë të drejtat ose interesat e tij në mënyrën e përcaktuar me ligj. Me nenin 54 të Kushtetutës, poashtu parashikohet se çdokush gëzon të drejtën e mbrojtjes gjyqësore në rast të shkeljes ose mohimit të ndonjë të drejte me Kushtetutë ose ligj si dhe të drejtat me mjete efektive ligjore, nëse konstatohet se një e drejtë e tillë është shkelur.

Me nenin 22 të Kushtetutës [...] është përcaktuar zbatimi i drejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare, në rast konflikti, ndaj dispozitave ligjore dhe akteve të tjera të institucioneve publike, ndër tjera, edhe Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Protokolet e saj, andaj, Gjykata Supreme e Kosovës konstaton se konkludimi juridik i PZAP-së se apeli i paraqitur nga subjekti politik [...] (LVV) është i pabazuar, bie ndesh me

Protokollin 1-Neni 3 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Kjo nga fakti se me konkludimin e PZAP-së se dorëzimi i fletëvotimeve për të cilat është ushtruar apeli, që janë pranuar pas ditës së zgjedhjeve, të datës 06.10.2019, janë të pasafatshme, prandaj të njëjtat nuk mund të procedohen si fletëvotime të vlefshme, është në kundërshtim me nenin e cekur i cili garanton të drejtën për të votuar dhe të drejtën për tu zgjedhur. Parimi i votimit universal është shumë i fortë dhe shtetit i kërkohet në mënyrë shumë strikte të justifikojë humbjen e votës nga individë ose kategori të caktuara personash.

Duke u bazuar në gjendje të tillë të çështjes, rezulton konkludimit juridik se neni 96 par. 2 i Ligjit për Zgjedhjet të Përgjithshme të Republikës së Kosovës dhe neni 4 par. 4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 janë në kolizion me nenin 3 të Protokollit 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut i cili përfshin të drejtën për zgjedhje të lira, dhe në rastin konkret votuesit pa fajin e tyre ishin privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tyre në lidhje me zgjedhjen e anëtarëve të Parlamentit të Republikës së Kosovës, votuesve u është mohuar vetë thelbi i së drejtës për të votuar, siç garantohej nga neni 3 i Protokollit 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Në rastin konkret (siç del nga vendimi i kontestuar i PZAP-it) votuesit fletëvotimet i kanë dorëzuar në postë në datat 19, 20, 23, 25 dhe 30 shtator 2019, në kohë të mjaftueshme për të arritur në KQZ, mirëpo, këto fletëvotime kanë arritur në KQZ prej datës 08 deri 11 tetor 2019. Sipas vlerësimit të Gjykatës Supreme, arritja me vonesë e këtyre fletëvotimeve nuk tregon rregullsinë dhe ligjshmërinë e tyre, meqë, në njërin anë, këta votues kanë votuar në kohën e duhur dhe pa fajin e tyre fletëvotimet e tyre nuk kanë arritur në KQZ para ditës së zgjedhjeve, dhe në anën tjetër, se procesi i numërimit të fletëvotimeve ka qenë në vazhdim e sipër dhe kjo nuk kishte për të ndikuar në rregullsinë e procesit të numërimit të fletëvotimeve. Përkundrazi, mos numërimi i këtyre fletëvotimeve, me bazë ligjore dhe kushtetuese, e bën të kontestueshëm gjithë procesin e numërimit të fletëvotimeve në këto zgjedhje parlamentare.”

Faktet e rastit që kanë dërguar deri tek vendimi i dytë i kontestuar i Gjykatës Supreme: Aktgjykimi A.A.U.ZH.nr.21/2019 i 5 nëntorit 2019

39. Më 2 nëntor 2019, pas publikimit të Aktgjykimit të parë të kontestuar të Gjykatës Supreme [A.A.U.ZH.nr.20/2019 i 30 tetorit 2019], KQZ veçse ishte urdhëruar nga Gjykata Supreme që të numërojë 4639 pakot me vota të dorëzuara jashtë afatit ligjor të paraparë me LPZ. LVV kishte paraqitur edhe një ankesë tjetër në PZAP – me kërkesë të ngjashme. Në ankesën e dytë, LVV kishte theksuar se më 1 nëntor 2019, rreth orës 17:00, në QNR, gjatë numërimit të 4639 pakove me fletëvotime ishin vënë re se 1806 pako me fletëvotime, pavarësisht se data e dorëzimit të tyre është në përputhje me afatet ligjore të publikuara nga KQZ, nuk ishin dërguar nga Sekretariati i KQZ-së në QNR për verifikim dhe numërim me arsyetimin se këto fletëvotime kanë arritur në KQZ më 17 tetor 2019. Sipas LVV-së, veprimi i Sekretariatit të KQZ ishte në kundërshtim me Aktgjykimin [A.A.U.ZH.nr.20/2019] e 30 tetorit 2019 të Gjykatës Supreme.

40. KQZ ishte përgjigjur ndaj ankesës së LVV dhe kishte theksuar se “*Sekretariati i KQZ-së ka bërë verifikimin e pakove me fletëvotime për 4639 pako me fletëvotime, të cilat nga vlerësimi i këtyre pakove me fletëvotime, të cilat nga vlerësimi i këtyre pakove ka rezultuar se: 5,882 pako me fletëvotime janë vlerësuar si të individualizuara (pakot e vlerësuara me fletëvotime si të individualizuara, ka rezultuar se brenda një pakoje ka mund të jenë më shumë se një fletëvotim). Nga këto 5,882 pako me fletëvotime të vlerësuara si të individualizuara, 4,670 pako janë aprovuar, të cilat u janë dërguar Qendrës së Numërimit dhe Rezultatve për numërim, ndërsa 1,212 pako me fletëvotime të individualizuara janë refuzuar.*” Më tutje, KQZ, njoftoi se, “*më datën 31.10.2019 është prezantuar Raporti njoftues për vlerësimin e pakove me fletëvotime, sipas Aktgjykimit të Gjykatës Supreme [...] A.A.U.ZH.nr.20/2019, i datës 30.10.2019. Në këtë raport, ndër tjerash, në mbledhjen e datës 31.10.2019, i mbajtur në ora 11:30, KQZ-ja është njoftuar se, Sekretariati, me datën 17.10.2019, ka tërhequr nga posta numër 6 në Prishtinë, 1,806 pako të supozuara me fletëvotime, dhe ka rekomanduar KQZ-në, që të marrë vendim për procedim të vlerësimit ose jo, të 1,806 pakot të supozuara me fletëvotime*”.
41. Më 3 nëntor 2019, PZAP nxorri Vendimin [A.nr.381/2019] përmes së cilit refuzoi si të pabazuar ankesën e LVV. Fillimisht, PZAP sqaroi se nuk është kontestuese për palët në procedurë se 1806 pako me fletëvotime nga votuesit jashtë Kosovës janë pranuar në KQZ më 17 tetor 2019, respektivisht disa ditë pas zgjedhjeve të 6 tetorit 2019. Gjithashtu, nuk ishte kontestues faktin se ato fletëvotime ishin dorëzuar nga votuesit jashtë Kosovës përmes postës nga data 19 shtator 2019 deri më 30 shtator 2019. Kontestuese, sipas PZAP-së, “*mbetet vetëm çështja e vlefshmërisë së këtyre pakove me fletëvotime, si të rregullta dhe të vlefshme, pasi që në KQZ, të njëjtat janë pranuar pas afatit të paraparë ligjor, për pranimin e pakove me fletëvotime nga votuesit jashtë Kosovës*”.
42. Më pas, PZAP arsyetoi vendimin e saj për të shpallur si të pabazuar ankesën e LVV duke theksuar se pretendimet “*janë të paqëndrueshme dhe të pabazuar në ligj*” ngase KQZ-ja ka vepruar drejtë kur nuk i ka bartur në QNR pakot me 1806 fletëvotime të pranuar më 17 tetor 2019 për arsye se neni 96 paragrafi 2 i LZP parasheh që: “*Vota përmes votimit jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me anë të rregullave të KQZ-së*”, ndërsa me nenin 4 paragrafi 4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013, përcaktohet se “*Votat jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja, 24 orë para ditës së zgjedhjeve.*” Rezulton që, sipas PZAP-së, të gjitha fletëvotimet janë pranuar pas ditës së zgjedhjeve të 6 tetorit 2019 dhe rrjedhimisht “*të njëjtat nuk mund të procedohen si fletëvotime të vlefshme*”.
43. PZAP theksoi po ashtu se LZP “*është ligj material juridik dhe procedural i cili në mënyrë shprehimore dhe të qartë, ka përcaktuar afatin se kur pakot me fletëvotime duhet të arrijnë në KQZ, për t’u trajtuar si të vlefshme (ky afat është 24 orë, para ditës së zgjedhjeve siç përcaktohet me nenin 96 paragrafi 2 të LZP-së dhe neni 4 i Rregullës Zgjedhore Nr. 03/2013), dhe se në këtë rast nuk kemi të bëjmë me situata të pa përcaktuara me LZP-në dhe me Rregulla Zgjedhore, që mund të gjenin përshtatshmëri[t] zbatim dispozitat e LPK-së. Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës është në përputhje*

me Konventë[n] Evropiane për Të Drejtat e Njeriut, respektivisht me protokollet shtesë të saj, më konkretisht me nenin 3.3 të këtij protokollit shtesë, sepse ky kontroll parasheh obligime për shtetet që të sigurojnë mekanizma që iu mundësojnë qytetarëve të ushtrojnë të drejtën e tyre, për të zgjedhur apo për tu zgjedhur, ndërsa neni 96 i LZP-së, nuk e cenon një të drejtë të tillë, por e kufizon afatin e pranimit të fletëvotimit, dhe në këtë rast votuesit jashtë Kosovës, kanë pasur afat të mjaftueshëm kohor, për të shfrytëzuar të drejtën e tyre të votës. Këtë të drejtë e kanë shfrytëzuar mijëra votues të tjerë jashtë vendit, në afatet e përcaktuara me ligj dhe pakot me fletëvotime të të njëjtëve, janë trajtuar të vlefshme.

Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës është nxjerrë në përputhje me praktikën më të mira të shteteve anëtare të BE-së, ku pjesa dërrmuese e këtyre shteteve e kanë përcaktuar se fletëvotimet duhet ta arrijnë para ditës së zgjedhjeve, ndërsa një pakicë e shteteve e kanë të rregulluara në atë mënyrë që fletëvotimet duhet të arrijnë deri në mbylljen e vendvotimeve në ditën e zgjedhjeve. Krejt kjo i kontribuon garantimit të integritetit të procesit zgjedhor, pasi pranimi i pakove me fletëvotime, pas afatit ligjor të cekur më lartë e minon dhe cenon integritetin e procesit zgjedhor. Në këtë frymë janë edhe rekomandimet e (...) Komisionit të Venecias, Kodi i Praktikës së Mirë në çështjet zgjedhore i miratuar datë: 18-19 tetor 2002, të cilat parashohin: “Votimi me postë do të zhvillohej nën një procedurë të veçantë disa ditë para zgjedhjeve.

Pranimi dhe trajtimi i pakove me fletëvotime të arritura pas afatit, përveç cenimit të integritetit të procesit zgjedhor e fut KQZ-në, në një rreth vicioz nga i cili është problem të dilet, sepse kjo ia mundëson KQZ-së, që në një afat optimal, të shpall rezultatin zgjedhor dhe nuk afatizon procesin e pranimit të pakove me fletëvotime nga votuesit jashtë vendit. Kjo i bie në kundërshtim me qëllimin e ligjvënësit, pasi ligjvënësi ka pasur për qëllim që të caktoj afatin ligjor, brenda të cilit duhet të përmbyllet procesi i pranimit të pakove me fletëvotime, pasi në të kundërtën kjo do të shkonte në pafundësi të përmbylljes së këtij procesi zgjedhor.”

44. Përkitazi me pretendimet e LVV për shkelje të nenit 45 të Kushtetutës, PZAP e konsideroi këtë pretendim të pabazuar ngase KQZ me asnjë veprim apo vendim nuk ua ka mohuar votuesve të drejtën për të votuar. Për të shfrytëzuar të drejtën kushtetuese për të votuar dhe zgjedhur janë përcaktuar rregullat se si mund të shfrytëzohet kjo e drejtë, siç përcaktohet me nenin 96.2 të LZP dhe nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 të KQZ-së. Afati me ligj dhe rregulla ka qenë 24 orë para ditës së zgjedhjeve.
45. Kundër Vendimit [A.nr.381/2019] të PZAP, LVV parashtroi ankesë pranë Gjykatës Supreme duke propozuar që ankesa të pranohet dhe Vendimi i PZAP-së të anulohet si i pabazuar dhe të urdhërohet KQZ për numërimin e të gjitha pakove me fletëvotime të votuesve jashtë Kosovës.
46. PZAP paraqiti përgjigje në ankesë duke theksuar se qëndron prapa konstatimeve të paraqitura në Vendimin e kontestuar të PZAP-it. Ky i fundi propozoi që ankesa e LVV të refuzohet si e pabazuar.

47. Më 5 nëntor 2019, Gjykata Supreme përmes Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.21/2019] e (i) aprovoi si të bazuar ankesën e LVV; (ii) e ndryshoi Vendimin [A.nr.381/2019] të 3 nëntorit 2019; dhe (iii) e detyroi KQZ-në që të bëjë numërimin e 1806 fletëvotimeve të votuesve jashtë Kosovës.
48. Gjykata Supreme fillimisht qartësoi se: *“Nga shkresat e lëndës rezulton se nuk është kontestuese se këto pako të fletëvotimeve Sekretariati i KQZ me datën 17.10.2019 i ka tërhequr nga Posta nr. 6 në Prishtinë, do të thotë shumë ditë pas datës 6 tetor kur janë mbajtur Zgjedhjet Parlamentare në Republikën e Kosovës. Po ashtu nuk është kontestues fakti se këto pako me fletëvotime janë dorëzuar nga votuesit jashtë Kosovës, për mes postës në shtetin ku jetojnë, nga data 19.09.2019 e deri më datën 30.09.2019. Kontestues mbetet fakti se këto pako me fletëvotime a janë të vlefshme apo jo me që në KQZ kanë arritur pas afatit të paraparë ligjor”.*
49. Më pas, Gjykata Supreme e arsyetoi vendimin e saj më sa vijon:

“Qëndron fakti se me nenin 96 paragrafi 2 i Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme (LZP), përcaktohet se vota përmes votimit jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me anë të rregullave të KQZ-së, ndërsa me nenin 4 paragrafi 4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013, përcaktohet se vota jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja, 24 orë para ditës së zgjedhjeve.

Mirëpo, me dispozitën e nenit 31 par. 1 të Kushtetutës [...], garantohet mbrojtja e barabartë e të drejtave në procedurë para gjykatave, organit tjetër shtetëror dhe bartësve të kompetencave publike, ndërsa neni 32 i Kushtetutës garanton se, secilin person ka të drejtë të përdor mjet juridik kundër vendimeve gjyqësore dhe administrative të cilat cenojnë të drejtat ose interesat e tij në mënyrën e përcaktuar me ligj. Me nenin 54 të Kushtetutës, po ashtu parashikohet se çdokush gëzon të drejtën e mbrojtjes gjyqësore në rast të shkeljes ose mohimit të ndonjë të drejte me Kushtetutë ose ligj si dhe të drejtat me mjete efektive ligjore, nëse konstatohet se një e drejtë e tillë është shkelur.

Ndërsa me nenin 22 të Kushtetutës [...] është përcaktuar zbatimi i drejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare, në rast konflikti, ndaj dispozitave ligjore dhe akteve të tjera të institucioneve publike, ndër tjera, edhe Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Protokollin e saj, andaj, Gjykata Supreme e Kosovës konstaton se konkludimi juridik i PZAP-së se apeli i paraqitur nga subjekti politik [...] (LVV) është i pabazuar, bie ndesh me Protokollin 1-Neni 3 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Kjo nga fakti se me konkludimin e PZAP-së se dorëzimi i fletëvotimeve për të cilat është ushtruar apeli, që janë pranuar pas ditës së zgjedhjeve, të datës 06.10.2019, janë të pasafatshme, prandaj të njëjtat nuk mund të procedohen si fletëvotime të vlefshme, është në kundërshtim me nenin e cekur i cili garanton të drejtën për të votuar dhe të drejtën për tu zgjedhur. Parimi i votimit universal është shumë i fortë dhe shtetit i kërkohet në mënyrë shumë strikte të justifikojë humbjen e votës nga individë ose kategori të caktuara personash.

Duke u bazuar në një gjendje të tillë të çështjes, rezulton konkludimi juridik se neni 96 par 2. i Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme të Republikës së Kosovës dhe neni 4 par.4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 janë në kolizion me nenin 3 të Protokollit 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut i cili përfshin të drejtën për zgjedhjet e lira, dhe në rastin konkret votuesit pa fajin e tyre ishin privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tyre në lidhje me zgjedhjen e anëtarëve të Parlamentit të Republikës së Kosovës, votuesve u është mohuar vetë thelbi i së drejtës për të votuar, siç garantohej nga neni 3 i Protokollit 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Në rastin konkret (siç del nga vendimi i kontestuar i PZAP-it) votuesit jashtë Kosovës, 1806 pako me fletëvotime i janë dorëzuar për mes postës në datën 19.09.2019 e deri më datën 30.09.2019, në kohë të mjaftuar për të arritur në KQZ, mirëpo, këto fletëvotime Sekretariati i KQZ i ka tërhequr në Postën nr. 6 në Prishtinë më datën 17.10.2019. Sipas vlerësimit të Gjykatës Supreme, arritja me vonesë e këtyre fletëvotimeve nuk tangon rregullsinë dhe ligjshmërinë e tyre, meqë, në njerën anë, këta votues kanë votuar në kohën e duhur dhe pa fajin e tyre fletëvotimet e tyre nuk kanë arritur në KQZ para ditës së zgjedhjeve, dhe në anën tjetër, se procesi i numërimit të fletëvotimeve ka qenë në vazhdim e sipër dhe kjo nuk kishte për të ndikuar në rregullsinë e procesit të numërimit të fletëvotimeve. Perkundrazi, mos numërimi i këtyre fletëvotimeve, me bazë ligjore dhe kushtetuese, e ben të kontestueshem gjithë procesin e numerimit të fletëvotimeve në këto zgjedhje parlamentare, aq më tepër kur deri në shpalljen e rezultateve perfundimtare ka mundesi që votat e të gjithë votuesve si brenda e po ashtu edhe jashtë Kosovës, të verifikohen dhe të numerohen.

Së këndejmi, u refuzuan u refuzuan si të pa bazuara pretendimet e PZAP sipas te cilave Ligji për Zgjedhje të Përgjithshme është në pajtim me Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Këto pretendime janë të pa bazuara, jo vetme për arsyet e sipër përmendura, por edhe nga fakti se shteti ka për obligim të sigurojë mekanizem të posaçem në menyrë që qytetarët pa ndonjë pengesë objektive të ushtrojnë të drejtën e tyre për të zgjedhur, ndersa në rastin konkret një pengesë e tillë e mos arritjes me kohë të fletëvotimeve në destinacionin e përcaktuar, pa fajin e votuesve, e nën përgjegjësinë e Shtetit, e cenon KEDNJ.”

Pretendimet e parashtruesit të kërkesës

50. Parashtruesi i kërkesës, përkatësisht Koalicioni “NISMA-AKR-PD”, pretendon se me dy vendimet e kontestuara, Gjykata Supreme ka bërë shkelje të të drejtave të tij të garantuara me nenet 7 [Vlerat] të Kushtetutës, 45 [të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes] të Kushtetutës si dhe nenin 31 [E Drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 (E drejta për një proces të rregullt) të KEDNJ. Pra, parashtruesi pretendon se është shkelur neni i Kushtetutës që flet për “vlerat”; neni i Kushtetutës që flet për “të drejtat zgjedhore dhe të pjesëmarrjes” si dhe neni i Kushtetutës dhe KEDNJ-së që garanton “të drejtën për një gjykim të drejtë dhe të paanshëm”.

51. Parashtruesi i kërkesës pretendon se vendimet e kontestuara janë “arbitrar[e] në tërësi për shkak të interpretimit me hamendje të dispozitave kushtetuese të nenit 22 [Zbatimi i drejtpërdrejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare] të Kushtetutës, të rolit dhe pozitës së normave kushtetuese lidhur me liritë dhe të drejtat e njeriut të garantuara me marrëveshjet dhe instrumentet ndërkombëtare nga ky nen, si dhe arbitrar lidhur me rolin dhe pozitën kushtetuese të nenit 3 të Protokollit 1 [E drejta për zgjedhje të lira] të [KEDNJ] dhe "Protokolli 1".”
52. Parashtruesi i kërkesës duke u thirrur në arsyetimin ku Gjykata Supreme i është referuar nenit 22 të Kushtetutës kur ka vendosur ta bazojë vendimin e saj në Kushtetutë e jo në LPZ thekson se nga ky interpretim shihet qartë se Gjykata Supreme “nuk kupton se dispozitat kushtetuese të nenit 22 [...] kanë fuqi të njëjtë kushtetuese si çdo dispozitë tjetër dhe se funksioni i kësaj dispozite nuk është që të autorizoj shmangien e zbatimit të ligjeve pozitive të Kosovës, por të detyroj Shtetin e Kosovës që të garantoj vënien në jetë të lirive dhe të drejtave të garantuara me ato marrëveshje dhe instrumente ndërkombëtare që përmenden në atë nen”.
53. Parashtruesi i kërkesës argumenton se “Kushtetuta fare nuk autorizon asnjë organ tjetër shtetëror, përfshirë Gjykatën Supreme, për të mënjeluar apo shmangur zbatimin e ligjeve kur ato bien në kundërshtim me normat kushtetuese. Në një rast të tillë, pra kur gjykatat vijnë deri te një konstatim se ligji apo norma që duhet ta zbatojnë është kundër kushtetuese, atëherë ato kanë autorizimin e vetëm për të iniciuar procedurat e kontrollit incidental, sipas nenit 113.8 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës”. Andaj, sipas parashtruesit të kërkesës, “çdo dyshim për kushtetutshmërinë e [Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme] është dashur të dërgohet në Gjykatën Kushtetuese për kontroll incidental kushtetues, jo të bëhet shmangia e zbatimit të tij, siç ka vepruar Gjykata Supreme në mënyrë arbitrare”.
54. Parashtruesi i kërkesës pretendon se Gjykata Supreme në mënyrë arbitrare i ka cilësuar si norma ligjore normat e dispozitat e nenit 3 të Protokollit nr. 1, sikur ato të ishin norma të marrëveshjes ndërkombëtare të ratifikuara në kuptim të nenit 19.2 të Kushtetutës. Në lidhje me këtë parashtruesi i kërkesës i referohet rastit të Gjykatës KO95/13, duke theksuar se Gjykata Kushtetuese ka sqaruar se marrëveshjet ndërkombëtare bëhen pjese e sistemit juridik vendor, që dallon nga neni 22 i Kushtetutës sepse ky nen përbën vullnetin e sovranit të Kosovës, duke ua njohur statusin e dispozitave kushtetuese marrëveshjeve të cekura në nenin 22 të Kushtetutës. Parashtruesi argumenton se “normat e nenit 22 janë norma të Kushtetutës dhe askush nuk mund të vlerësoj nëse një normë ligjore bie ndesh me to, përveç Gjykatës Kushtetuese”.
55. Parashtruesi i kërkesës pretendon se arbitrariteti i dytë konsiston në faktin se “Gjykata Supreme nuk e ka kuptuar natyrën juridike të normës së nenit 3 të Protokollit 1 të KEDNJ. Ai nen nuk ka fare të bëj me gjykatat e vendeve që janë palë të KEDNJ, por vetëm me shtetet anëtare. Si i tillë, ky nen ngërthen një detyrim për shtetet anëtare apo palë të KEDNJ për të ndërmarr të gjitha masat e nevojshme për të realizuar të drejtën e parashkruar në të dhe nuk ka natyrë të vetë zbatueshme, d.m.th. nuk mund të zbatohet drejtpërdrejtë nga

gjykatat nacionale sepse nuk ka çfarë të zbatohet.” Lidhur më këtë parashtruesi i kërkesës potencon se “Kosova këtë detyrim e ka realizuar kur ka futur në Kushtetutën e vet dispozitën e nenit 45 dhe kur ka nxjerr LZP, si dhe kur ka ndërtuar gjithë infrastrukturën tjetër përcjellëse institucionale dhe financiare për vënien në jetë të detyrimit nga neni 3 i Protokollit 1”.

56. Në këtë kontekst, parashtruesi i kërkesës pretendon se Gjykata Supreme është vënë “në rolin e mbikëqyrësit të KEDNJ” duke theksuar se rolin mbikëqyrës të zbatimit të KEDNJ e ka GJEDNJ dhe asnjëherë gjykata nacionale. Sipas parashtruesit, “Kushtetuta në nenin 53 [Interpretimi Dispozitive për të Drejtat e Njeriut] e vënë si detyrim për krejt autoritetet publike, jo zbatimin e drejtpërdrejtë të KEDNJ, por detyrimin për të interpretuar dispozitat e saj sipas praktikës gjyqësore të GJEDNJ.” Andaj, parashtruesi pretendon se këtë nuk e ka bërë Gjykata Supreme, e cila “në mënyrë arbitrare ka ushtruar funksionin e mbikëqyrësit të zbatimit të KEDNJ në nivel të Kosovës sa i përket zgjedhjeve për Kuvend.” Parashtruesi i kërkesës po ashtu pretendon se Gjykata Supreme ka bërë “kontrollin e kushtetutshmërisë së LZP duke marrë si parametër matës normën kushtetuese nga neni 22 që ka të bëjë me KEDNJ dhe protokollet e saj”.
57. Parashtruesi i kërkesës pretendon se dispozitat e konventave të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës nuk janë të vet-ekzekutueshme, dhe ato duhet të zbatohen përmes ligjeve, në rastin konkret përmes LZP dhe në këtë rast kushtetutshmëria e LZP-së “prozumohet sepse është nxjerrë në bazë të Kushtetutës dhe me qëllim të vënies në jetë të lirive dhe të drejtave kushtetuese që kanë të bëjnë me zgjedhjet dhe që ankorohen në nenin 45 të Kushtetutës”. Sipas parashtruesit të kërkesës, kur gjykatat gjykojnë sipas “kushtetutës dhe ligjit” konform nenit 102, paragrafi 3 të Kushtetutës kjo nuk do të thotë se “gjykatat interpretojnë kushtetutën e aq me pak se mund ta përdorin atë si bazë të drejtpërdrejt për vendimmarrje”.
58. Parashtruesi i kërkesës vazhdon më tutje se “LPZ dhe krejt infrastruktura tjetër e ndërtuar me qëllim të realizimit të të drejtave kushtetuese nga neni 45 i Kushtetutës ekzistojnë edhe janë krijuar për te vënë në jete detyrimin ndërkombëtar të Kosovës nga neni 3 i Protokollit 1 dhe detyrë e Gjykatës Supreme është zbatimi unik i ligjit në rastet konkrete për krejt territorin e Kosovës. Këtë detyrë e ka çdo gjykatë supreme në sistemin kontinental dhe njihet si funksioni nomofilaktik i gjykatave supreme. [...] Duke realizuar këtë funksion përmes interpretimit unik të LZP dhe të ligjeve të tjera në krejt territorin e Kosovës, Gjykata Supreme e realizon kushtetutshmërinë dhe sigurinë juridike në nivel vendi.” Parashtruesi potencon se ky funksion primar i Gjykatës Supreme, [...] është konstatuar në një Aktgjykim të vetë Gjykatës Kushtetuese të Kosovës, duke cekur rastin KI25/10 të Gjykatës dhe duke theksuar se me këtë rast Gjykata Kushtetuese e ka bërë të qartë se Gjykata Supreme nuk mund të zgjedh se cilin ligj apo normë të Kosovës do ta zbatojë apo t’i trajtojë organet e themeluara me ligj si organe jo legjitime në pikëpamje kushtetuese.
59. Parashtruesi i kërkesës po ashtu pretendon se Gjykata Supreme “luan rolin e ligjvënësit, sepse anulon afatet e përcaktuara me nenin 96.2 të LZP dhe me rregullativën e brendshme të KQZ, të cilat afate prezumohet se janë

kushtetuese.” Parashtruesi më tej shton se “duke bërë këtë, Gjykata Supreme i ka imponuar në mënyrë arbitrare afatet e veta që janë të zakonshme dhe që gjenden nëpër ligjet e ndryshme të përgjithshme që rregullojnë procedurat gjyqësore në Kosovë (procedurat administrative, civile dhe penale). [...] Këto ligje dhe këto afate nuk kanë dhe nuk mund të kenë asnjë relevancë në LZP nisur nga fakti se këtu nuk bëhet fjalë për ruajtjen e afateve për nevoja individuale gjyqësore, por për realizimin e të drejtave kushtetuese zgjedhore që kanë të bëjnë dhe ushtrohen në kontekstin e proceseve politike zgjedhore”.

Pretendimet lidhur me kërkesën për masë të përkohshme

60. Parashtruesi i kërkesës kërkoi nga Gjykata vendosjen e masës së përkohshme lidhur me rastin. Parashtruesi i kërkesës thekson se kërkesa është *prima facie* e themeltë, ashtu që mos vënia e masës së përkohshme mund të shkaktojë dëm të pariparueshëm dhe është në interes publik.
61. Lidhur me themelësinë *prima facie* të meritave të rastit parashtruesi i rithekson pretendimet e elaboruara me lart lidhur me meritat e rastit. Ai më tej thekson se zbatimi i drejtpërdrejtë i nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ “ka rrënuar sigurinë juridike të subjekteve që kanë garuar në zgjedhjet e 6 tetorit [...]. Me këtë zbatim parashtruesit të Kërkesës ia ka humbur votat e rregullta të qytetarëve të Kosovës, duke ndikuar në rritjen e pragut zgjedhor dhe humbjen e votave në proporcion me këtë rritje jo kushtetuese të pragut zgjedhor”.
62. Lidhur me dëmin e pariparueshëm dhe interesin publik për vënien e masës së përkohshme, parashtruesi i kërkesës potencon se “i vetmi institucion që mund të pengojë një arbitraritet të mëtutjeshëm është Gjykata Kushtetuese, e cila ka tagër për vënien e masës së përkohshme ndalim certifikimin e zgjedhjeve deri në një vendim përfundimtar të saj lidhur me kërkesën kryesore të përshkruar si me sipër. [...] sikundër u pa nga arsyetimi si me sipër, parashtruesi mjaftueshëm ka dëshmuar *prima facie* se rasti ka merita ashtu që vënia e masës së përkohshme është në interes publik dhe pengon krijimin e një dëmi të pariparueshëm për demokracinë parlamentare kosovare, ne veçanti për sundimin e ligjit në procesin e formimit të organeve qendrore të Shtetit të Kosovës”.
63. Parashtruesi i kërkesës po ashtu thekson se interesi publik do të mbrohej me vënien e masës së përkohshme për shkak se do të kontribuonte në forcimin e demokracisë kushtetuese duke garantuar respektimin e rregullave të lojës politike dhe të normave kushtetuese që garantojnë konkurrencë të drejtë dhe pluraliste të ideve dhe projekteve të ndryshme politike.
64. Sa i përket dëmit të pariparueshëm, parashtruesi i kërkesës shtoi se “Dëmi i pariparueshëm ndërkaq, do të pengohej nga shkaktimi për arsye se do të ruhej dinjiteti i votës së qytetarit dhe i Kuvendit të Kosovës, sepse çdo vendim i Gjykatës Kushtetuese që do të konstatonte jo-kushtetutshmërinë e Aktgjykimit të kontestuar do të çonte në njollosjen e procesit zgjedhor dhe në shkaktimin e problemeve shtesë në rindarjen e vendeve të deputetëve që mund të kenë dhënë betimin dhe të jenë ulur në karriget e Kuvendit të Republikës”.

Kërkesa përfundimtare e parashtruesit të kërkesës

65. Ne fund, Koalicioni “NISMA-AKR-PD”, në cilësi të parashtruesit, kërkoi nga Gjykata që: (i) të shpallë kërkesën të pranueshme për shqyrtim në merita; (ii) të vendos masë të përkohshme; (iii) të anulojë Aktgjykimet e kontestuara të Gjykatës Supreme; dhe, (iv) të urdhërojë Gjykatën Supreme që *“të eliminoj jo-kushtetutshmërinë e gjetur në pajtim me arsyetimin e Gjykatës Kushtetuese”*.

Komentet e dorëzuara nga LVV

66. Në komentet e saj lidhur me pretendimet e parashtruesit të kërkesës, LVV ngrit ekskluzivisht çështjen e shterjes së mjeteve juridike nga parashtruesi i kërkesës si *“kusht paraprak të domosdoshëm”* për pranueshmërinë e kërkesës para Gjykatës.
67. Lidhu më këtë, LVV thirret në nenin 113.7 të Kushtetutës, nenin 47 të Ligjit dhe rregullin 39 (1) të Rregullores së punës që përcaktojnë që Gjykata mund të shqyrtoj një kërkesë kundër një akti të autoriteti publik nëse janë shteruar mjetet juridike efektive të përcaktuara me Ligj.
68. LVV pretendon se *“palët parashtruese kanë dështuar të përmbushin këtë kusht të domosdoshëm paraprak, duke mos i shtere mjetet juridike, që e bën të papranueshëm një kërkesë të tillë. Në lidhje me këtë rregull, në cilësi të kushtit paraprak, në kuptim të shterjes së mjeteve juridike, Gjykata Kushtetuese ka nxjerrë një mori Aktvendime për Papranueshmëri si pasojë e mosplotësimit të këtij kushti nga palët parashtruese”*.
69. LVV i referohet rastit KI152/17 (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese me parashtrues *Shaqir Totaj*, Aktvendimi për papranueshmëri i 17 janarit 2018) në të cilin rast Gjykata Kushtetuese kishte konstatuar se *“parashtruesi i kërkesës nuk ka shteruar asnjë mjet juridik në emrin e tij personal, pra si person fizik apo si “person i cili ka interes ligjor”, pranë PZAP-it apo pranë Gjykatës Supreme, para se të dorëzonte kërkesën e tanishme në Gjykatën Kushtetuese.”*
70. LVV pretendon se *“palët e autorizuar nuk kanë shteruar mjetet juridike në rastin e kontestimit të Aktgjykimit AA.UZH.nr.20/2019, në Gjykatën Kushtetuese, për faktin se koalicioni parazgjedhor Nisma-AKR-PD nuk kanë bërë ankesë në Gjykatën Supreme kundër vendimit të PZAP-së, në përputhje me legjislacionin zgjedhor në fuqi, me pretendimin e shkeljeve të caktuara kushtetuese. Koalicioni Nisma-AKR-PD, si palë parashtruese, ka kontestuar Aktgjykimin AA.UZH.nr.20/2019, të Gjykatës Supreme në Gjykatë Kushtetuese, duke ditur se palë në procedurë në Gjykatën Supreme ka qenë [LVV] dhe PZAP. Për më tepër, në kontestimin e vendimit të PZAP-së në Gjykatë Supreme dhe në nxjerrjen e aktgjykimit AA.UZH.nr.20/2019, nga Gjykata Supreme, nuk përmendet asnjëherë pala parashtruese. Kësisoj, pala parashtruese gjatë procesit zgjedhor dhe në përputhje me nenin 119 lidhur me nenin 122 dhe 118 par. 4 të Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme, ka dështuar që të bëjë ankesë në PZAP, pastaj në Gjykatën Supreme, brenda afatit të caktuar,*

në mënyrë që të fitojë të drejtën në përmbushje të kushtit paraprak, siç është shterimi i mjeteve juridike për shqyrtim të një çështje kushtetuese, nga Gjykata Kushtetuese e Republikës së Kosovës”.

71. LVV po ashtu pretendon se asnjë autoritet publik nuk ia ka cenuar të drejtat kushtetuese parashtruesit të kërkesës duke shtuar se ky i fundit nuk i është drejtuar instancave të gjykatave të rregullta për të parandaluar ose korigjuar shkeljen e supozuar të Kushtetutës. Lidhur me parimin e subsidiaritetit në këtë kontekst, LVV i referohet rastit të GJEDNJ *Selmouni kundër Francës* (shih kërkesa nr. 25803/94) si dhe rasteve: KI48/18 (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese me parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, Aktgjykim i 23 janarit 2019) dhe KI34/17 (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese me parashtrues *Valdete Daka*, Aktgjykim i 1 qershor 2017).
72. Lidhur me masën e përkohshme, LVV pohon se parashtruesi i kërkesës nuk ka *“mundur në asnjë çast të vetëm të mbështesin kërkesën për masë të përkohshme me prova, apo të paraqesin fakte të cilat do të krijonin besim dhe bindje në Gjykatën Kushtetuese, duke ditur që palët parashtruese me mosveprimet e tyre kanë dështuar të përmbushin kriteret e pranueshmërisë së kërkesës kushtetuese, në lidhje me mos shterimin e mjeteve juridike”.*
73. Në fund, LVV i propozon Gjykatës që kërkesën në fjalë ta deklarojë si të papranueshme dhe të refuzojë kërkesën e parashtruesit të kërkesës për masë të përkohshme.

Dispozitat relevante kushtetuese dhe ligjore

Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut

Neni 3
(E drejta për Zgjedhje të Lira)

Palët e Larta Kontraktuese marrin përsipër të organizojnë në intervale të arsyeshme kohore, zgjedhje të lira me votim të fshehtë, në kushte që sigurojnë shprehjen e lirë të mendimit të popullit për zgjedhjen e organit ligjvënës.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës

Neni 45
[Të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes]

1. Çdo shtetas i Republikës së Kosovës që ka arritur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, qoftë edhe ditën e zgjedhjeve, gëzon të drejtën të zgjedhë dhe të zgjedhet, me përjashtim kur kjo e drejtë i kufizohet me vendim gjyqësor.
2. Vota është personale, e barabartë, e lirë dhe e fshehtë.
3. Institucionet shtetërore mbështesin mundësitë për pjesëmarrjen e çdonjërit në aktivitete publike dhe të drejtën e secilit për të ndikuar në mënyrë demokratike në vendimet e organeve publike.

Neni 55
[Kufizimi i të Drejtave dhe Lirive Themelore]

1. Të drejtat dhe liritë themelore të garantuara me këtë Kushtetutë, mund të kufizohen vetëm me ligj.
2. Të drejtat dhe liritë themelore të garantuara me këtë Kushtetutë, mund të kufizohen vetëm deri në atë masë sa është e domosdoshme që, në një shoqëri të hapur dhe demokratike, të përmbushet qëllimi për të cilin lejohet kufizimi.
3. Kufizimet e të drejtave dhe lirive themelore të garantuara me këtë Kushtetutë, nuk mund të bëhen për qëllime të tjera, përveç atyre për të cilat janë përcaktuar.
4. Me rastin e kufizimit të të drejtave të njeriut dhe interpretimit të atyre kufizimeve, të gjitha institucionet e pushtetit publik, dhe sidomos gjykatat, e kanë për detyrë t'i kushtojnë kujdes esencës së të drejtës që kufizohet, rëndësisë së qëllimit të kufizimit, natyrës dhe vëllimit të kufizimit, raportit midis kufizimit dhe qëllimit që synohet të arrihet, si dhe të shqyrtojnë mundësinë e realizimit të atij qëllimi me kufizim më të vogël.
5. Kufizimi i të drejtave dhe lirive të garantuara me këtë Kushtetutë, nuk bën të mohojë kurrësi esencën e së drejtës së garantuar.”

Ligji 03/L-073 për Zgjedhjet e Përgjithshme i 5 qershorit 2008, publikuar në Gazetë Zyrtare më 15 qershor 2008 (përfshi plotësim ndryshimet të 29 tetorit 2010, publikuar në Gazetë Zyrtare më 16 nëntor 2010)

KREU XIV VOTIMI JASHTË KOSOVËS

Neni 96 Dispozitat e Përgjithshme

96.1 Votuesi me të drejtë vote i cili përkohësisht mungon në Kosovë mund të votojë për zgjedhjet për Kuvendin e Kosovës nëse ai ose ajo ka aplikuar suksesshëm për Votim Jashtë Kosovës dhe ka votuar në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe rregullat e KQZ-së.

96.2 Vota përmes Votimit Jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me anë të rregullave të KQZ- së.

Rregulla Zgjedhore nr. 03/2013 – Votimi nga Jashtë, në fuqi nga data 2 korrik 2013

Neni 1 Dispozitat e Përgjithshme

Kjo rregull ka për qëllim të përcaktojë mënyrën e regjistrimit për të votuar nga jashtë Kosovës, pranimin e fletëvotimit, mënyrën e votimit dhe numërimin e fletëvotimeve nga jashtë Kosovës.

Neni 4 Mënyra e votimit

[...]

4.3 Pas plotësimit të fletëvotimit për votim jashtë Kosovës, votuesi duhet ta dërgojë atë me postë në njërin nga kutitë postare që ngrihen dhe shpallen publikisht nga KQZ-ja, deri në datën që përcaktohet nga KQZ-ja.

4.4 Votat jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja 24 orë para ditës së zgjedhjeve.

Neni 5 Numërimi i fletëvotimeve për Votim Jashtë Kosovës

5.1 KQZ – Sekretariati do ta konsiderojë të pavlefshme dhe nuk do ta numërojë fletëvotimin që është dërguar nga Votimi Jashtë Kosovës:

[...]

(d) pas afatit përfundimtar të parashtruar në nenin 4.4 të kësaj rregulle zgjedhore.

Pranueshmëria e kërkesës

74. Gjykata së pari shqyrton nëse janë përmbushur kriteret e pranueshmërisë të përcaktuara me Kushtetutë dhe të specifikuara më tej me Ligj dhe Rregullore të punës.
75. Në këtë drejtim, Gjykata, duke aplikuar nenin 113 të Kushtetutës, dispozitat relevante të Ligjit për sa i përket procedurës në rastin e përcaktuar në nenin 113, paragrafi 7 të Kushtetutës; dhe rregullin 39 [Kriteret e Pranueshmërisë] e rregullin 76 [Kërkesa në pajtim me nenin 113.7 të Kushtetutës dhe me nenet 46, 47, 48, 49 dhe 50 të Ligjit] të Rregullores së punës, do të shqyrtojë nëse: (i) kërkesa është dorëzuar nga një palë e autorizuar; (ii) kontestohen vendime të autoriteteve publike; (iii) janë shteruar të gjitha mjetet juridike; (iv) janë saktësuar të drejtat dhe liritë të cilat pretendohet se janë shkelur; (v) janë respektuar afatet kohore; (vi) kërkesa është qartazi e pabazuar; dhe (vii) ka ndonjë kriter shtesë të pranueshmërisë, sipas rregullit 39 (3) të Rregullores së punës, që nuk është plotësuar.

Lidhur me palët e autorizuara

76. Në këtë drejtim, Gjykata i referohet paragrafëve 1 dhe 7 të nenit 113 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës, i cili përcakton:

“1. Gjykata Kushtetuese vendos vetëm për rastet e ngritura para gjykatës në mënyrë ligjore nga pala e autorizuar.

[...]

7. Individët janë të autorizuar të ngrenë shkeljet nga autoritetet publike të drejtave dhe lirive të tyre individuale, të garantuara me Kushtetutë, mirëpo vetëm pasi të kenë shteruar të gjitha mjetet juridike të përcaktuara me ligj.”

77. Gjykata po ashtu i referohet paragrafit 4 të nenit 21 [Parimet e përgjithshme] të Kushtetutës, që përcakton:

“4. Të drejtat dhe liritë themelore të parashikuara në Kushtetutë, vlejné edhe për personat juridikë, për aq sa janë të zbatueshme.”

78. Gjykata në fund i referohet edhe pikës (a) të paragrafit (1) të rregullit 39 [Kriteret e pranueshmërisë] të Rregullores së punës i cili përcakton:

*(1) Gjykata mund ta konsiderojë një kërkesë të pranueshme nëse:
(a) kërkesa parashtrahet nga një palë e autorizuar.*

79. Për sa i përket përmbushjes së këtyre kërkesave për palët e autorizuara, Gjykata vëren se para Gjykatës paraqitet Koalicioni “NISMA-AKR-PD”, i cili ka marrë pjesë si koalicion dhe është regjistruar si i tillë në KQZ për të garuar në zgjedhjet e 6 tetorit 2019 për Kuvend. Kërkesa është paraqitur nga i autorizuari i Kolicionit në fjalë, sipas autorizimit të dhënë nga Kryetari i Partisë NISMA Socialdemokrate, si bartës i listës/udhëheqës i Koalicionit “NISMA-AKR-PD”.

80. Gjykata vëren se, në bazë të nenit 21.4 të Kushtetutës, parashtruesi i kërkesës ka të drejtë të parashtojë ankesë kushtetuese, duke u thirrur në të drejtat kushtetuese që vlejné për personat juridikë, për aq sa ato janë të zbatueshme (shih rastet e Gjykatës Kushtetuese, Parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, Aktgjykim i 21 janarit 2019, paragrafi 101; KI41/09, parashtrues *AAB-RIINVEST University L.L.C.*, Aktvendim për papranueshmëri i 21 janarit 2010; shih po ashtu, rastin e GJEDNJ-së, *Partia për një Shoqëri Demokratike dhe të tjerët kundër Turqisë*, nr. 3840/10, Aktgjykim i 12 janarit 2016).

81. Për më tepër, dhe në këtë aspekt, Gjykata gjithashtu thekson se GJEDNJ-ja, nëpërmjet praktikës së saj gjyqësore, ka konstatuar se e drejta për t’u zgjedhur në kuadër të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, është e drejtë që u garantohet edhe partive politike, si subjekte juridike, dhe se ato mund të ankohen pavarësisht nga kandidatët e tyre (shih, për shembull, rastin e GJEDNJ-së, *Partia e Punës së Gjeorgjisë kundër Gjeorgjisë*, nr. 9103/04, Aktgjykim i 8 korrikut 2008, paragrafët 72-74, dhe referencat e tjera të përmendura në atë vendim).

82. Në këtë aspekt, Gjykata vëren se Koalicioni “NISMA-AKR-PD”, megjithëse nuk kanë qenë palë në procedurat para Gjykatës Supreme që kanë rezultuar në nxerrjen e vendimeve të kontestuara, ky Koalicion ka kontestuar kushtetutshmërinë e dy vendimeve të Gjykatës Supreme në cilësi të palës së interesuar. Statusin e palës në procedurë parashtruesi i kësaj kërkesë e ka fituar në momentin që vendimmarrja e Gjykatës Supreme, që ishte në favor të kërkesës së LVV, dhe që kishte rezultuar në vendime të ndryshme në krahasim me vendimet e KQZ dhe PZAP, kishte mundësi të ndikonte në të drejtat pasive zgjedhore të këtij Koalicioni që mbrohen me nenin 45 të Kushtetutës dhe nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Gjykata gjithashtu potencon faktin se përveç parashtrimit të kërkesës në Gjykatën Kushtetuese, parashtruesi i kërkesës nuk kishte ndonjë mjet tjetër juridik në dispozicion për të kontestuar vendimet e Gjykatës Supreme, të cilat potencialisht, përveç në të drejtat e

parashtruesit të kërkesës, do të mund të kishin efekt edhe në të drejtat e subjekteve të tjera, qofshin ata individë, koalicione, parti politike ose të ngjashme.

83. Rrjedhimisht, Gjykata konstaton se kërkesa është dorëzuar nga një palë e autorizuar që ka interes direkt në kushtetutshmërinë e vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme në aspekt të mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të garantuara me Kushtetutë dhe KEDNJ.

Lidhur me aktin e autoritetit publik

84. Në këtë aspekt, Gjykata i referohet paragrafëve 1 dhe 7 të nenit 113 të Kushtetutës, të cituar më lart, dhe nenit 47 [Kërkesat individuale] të Ligjit, i cili përcakton se *“Çdo individ ka të drejtë të kërkojë nga Gjykata Kushtetuese mbrojtje juridike në rast se pretendon se të drejtat dhe liritë e tija individuale të garantuara me Kushtetutë janë shkelur nga ndonjë autoritet publik. [...]”*.
85. Gjykata gjithashtu i referohet edhe paragrafit (2) të rregullit 76 [Kërkesa në pajtim me nenin 113.7 të Kushtetutës dhe me nenet 46, 47, 48, 49 dhe 50 të Ligjit] të Rregullores së punës i cili, *inter alia*, përcakton se *“(2) Kërkesa, e bërë sipas këtij rregulli duhet të qartësojë saktësisht [...] cili është akti konkret i autoritetit publik i cili kontestohet”*.
86. Në këtë drejtim, Gjykata vëren se parashtruesi i kërkesës i konteston dy akte të një autoriteti publik, përkatësisht dy vendime të Gjykatës Supreme: (i) Aktgjykimin A.A.U.ZH.nr.20/2019 të 30 tetorit 2019; dhe, (ii) Aktgjykimin A.A.U.ZH.nr.21/2019 të 5 nëntorit 2019.
87. Rrjedhimisht, Gjykata konstaton se parashtruesi i kërkesës konteston akte të një autoriteti publik.

Lidhur me shterimin e mjeteve juridike

88. Në këtë aspekt, Gjykata i referohet paragrafëve 1 dhe 7 të nenit 113 të Kushtetutës, të cituar më lart; paragrafit 2 të nenit 47 [Kërkesa individuale] të Ligjit; dhe pikës (b), paragrafit (1), të rregullit 39 [Kriteret e pranueshmërisë] të Rregullores së punës, të cilët përcaktojnë:

Neni 47 [Kërkesa individuale]

(...)

2. Individit mund ta ngritë kërkesën në fjalë vetëm pasi që të ketë shteruar të gjitha mjetet juridike të përcaktuara me ligj.

Rregulli 39 [Kriteret e pranueshmërisë]

1. Gjykata mund ta konsiderojë një kërkesë të pranueshme nëse:

(...)

(b) janë shteruar të gjitha mjetet efektive të përcaktuara me Ligj kundër aktgjykimit ose vendimit të kontestuara.

89. Gjykata vëren që paragrafi 7 i nenit 113 të Kushtetutës përcakton detyrimin e shterimit të *“të gjitha mjeteve juridike të përcaktuara me ligj”*. Ky detyrim kushtetues është gjithashtu i përcaktuar me nenin 47 të Ligjit dhe me pikën (b) të paragrafit (1) të rregullit 39 të Rregullores së punës dhe vlen, si për personat fizikë ashtu edhe për personat juridikë, për aq sa është e aplikueshme.
90. Në këtë drejtim, Gjykata duhet të vërtetojë nëse janë shterur të gjitha mjetet juridike nga ana e parashtruesit të kërkesës, në cilësi të Koalicionit NISMA-AKR-PD, me të cilin kanë marrë pjesë në zgjedhjet e 6 tetorit 2019.
91. Gjykata rikujton se LVV në përgjigjen e saj lidhur me kërkesën pretendon se parashtruesi i kërkesës nuk ka shterur mjetet juridike pasi sipas tyre ata nuk kanë bërë ankesë në Gjykatën Supreme, *“në përputhje me legjislacionin zgjedhor në fuqi, me pretendimin e shkeljeve të caktuara kushtetuese”*.
92. Lidhur me këtë, Gjykata rikujton se palët e autorizuara kanë të drejtë të kontestojnë vetëm aktet individuale të autoriteteve publike që cenojnë të drejtat e tyre individuale dhe vetëm pas shterimit të të gjitha mjeteve juridike, të përcaktuara me paragrafin 7, të nenit 113 të Kushtetutës (shih, *mutatis mutandis*, rastin e Gjykatës Kushtetuese, KI102/17, parashtrues: *Meleq Imeri*, Aktvendim për papranueshmëri, i 10 janarit 2018, paragrafi 20).
93. Në rastin konkret, Gjykata rikujton se vendimet e KQZ-së dhe PZAP-së, që i kanë paraprirë vendimeve të kontestuara kanë qenë në favor të parashtruesit të kërkesës dhe se parashtruesi i kërkesës, nuk ka konsideruar se është viktimë e atyre vendimeve në mënyrë që të paraqesë ankesë në Gjykatën Supreme. Rrjedhimisht, parashtruesi i kërkesës nuk ka përdorur ndonjë mjet juridik kundër vendimeve të KQZ-së dhe PZAP-së para Gjykatës Supreme. Ndërsa, lidhur me vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme, siç u tha edhe më lart, parashtruesi i kërkesës nuk ka pasur në dispozicion ndonjë mjet tjetër juridik të paraparë me ligj, para Gjykatës Supreme apo ndonjë institucion tjetër. Rrjedhimisht, pretendimi i LVV-së për mos-shterjen e mjeteve juridike nga parashtruesi i kërkesës nuk është i bazuar.
94. Rrjedhimisht, duke pasur parasysh këto që u thanë më lart, Gjykata konstaton se parashtruesi i kërkesës i ka shteruar të gjitha mjetet juridike për të kontestuar vendimet e kontestuara para Gjykatës.

Lidhur me saktësimin e kërkesës dhe afatin

95. Në vazhdim, Gjykata po ashtu shqyrton nëse parashtruesi i kërkesës i ka përmbushur kriteret e tjera të pranueshmërisë, të përcaktuara më tej në Ligj dhe në Rregullore të punës. Në lidhje me këtë, Gjykata së pari i referohet nenit 48 [Saktësimi i kërkesës] dhe nenit 49 [Afatet] të Ligjit, të cilët parashohin:

Neni 48
[Saktësimi i kërkesës]

Parashtruesi i kërkesës ka për detyrë që në kërkesën e tij të qartësoj saktësisht se cilat të drejta dhe liri pretendon se i janë cenuar dhe cili është akti konkret i autoritetit publik të cilin parashtruesi dëshiron ta kontestoj.

Neni 49
[Afatet]

Kërkesa parashtrohet brenda afatit prej katër (4) muajve. Afati fillon të ecë që nga dita kur parashtruesit i është dorëzuar vendimi gjyqësor. (...)

96. Gjykata rikujton që të njëjtat kritere janë të specifikuar më tej në pikat (c) dhe (d) të paragrafit (1) të rregullit 39 [Kriteret e Pranueshmërisë] dhe paragrafët (2) dhe (4) të rregullit 76 [Kërkesa në pajtim me nenin 113.7 të Kushtetutës dhe me nenet 46, 47, 48, 49 dhe 50 të Ligjit] të Rregullores së punës.
97. Sa i përket përmbushjes së këtyre kritereve, Gjykata vëren se parashtruesi i kërkesës ka qartësuar saktësisht se cilat të drejta dhe liri themelore të garantuara me Kushtetutë dhe KEDNJ pretendon se i janë cenuar dhe i ka specifikuar aktet konkrete të autoritetit publik të cilët i konteston në pajtim me nenin 48 të Ligjit dhe dispozitat përkatëse të Rregullores së punës dhe e ka parashtruar kërkesën brenda afatit prej katër (4) muajsh të përcaktuar me nenin 49 të Ligjit dhe dispozitat përkatëse të Rregullores së punës.
98. Rrjedhimisht, Gjykata konstaton se parashtruesi i kërkesës e ka saktësuar kërkesën e tij dhe të njëjtën e ka dorëzuar brenda afatit ligjor.

Lidhur me kushtet e tjera të pranueshmërisë

99. Në fund dhe pas shqyrtimit të ankesës kushtetuese të parashtruesve të kërkesës, Gjykata konsideron se kërkesa nuk mund të konsiderohet qartazi e pabazuar në kuadër të rregullit 39 (2) të Rregullores së punës dhe nuk ka asnjë bazë tjetër për ta shpallur atë të papranueshme, meqë asnjë nga kushtet e përcaktuara me rregullin 39 (3) të Rregullores së punës nuk janë të aplikueshme në rastin konkret (shih, ndër të tjera, rastin e GJEDNJ-së, *Alimuçaj kundër Shqipërisë*, kërkesa nr. 20134/05, Aktgjykimi i 9 korrikut 2012, paragrafi 144; shih, po ashtu, rastin e Gjykatës Kushtetuese KI48/18, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, cituar më lart, paragrafi 115).

Konkluzion lidhur me pranueshmërinë e kërkesës

100. Gjykata arrin në përfundimin se parashtruesi i kërkesës: (i) është palë e autorizuar; (ii) i konteston dy vendime të një autoriteti publik; (iii) i ka shteruar mjetet juridike siç është elaboruar specifikisht më lart; (iv) i ka saktësuar të drejtat dhe liritë të cilat pretendon se janë shkelur; (v) e ka

dorëzuar kërkesën brenda afatit; (vi) kërkesa nuk është qartazi e pabazuar; dhe se (vi) nuk ka asnjë kusht tjetër të pranueshmërisë i cili nuk është plotësuar.

101. Rrjedhimisht, Gjykata e shpallë kërkesën të pranueshme dhe në vijim do të shqyrtojë meritat e saj.

Meritat e kërkesës

102. Gjykata fillimisht rikujton se parashtruesi i kërkesës kërkon vlerësimin e kushtetutshmërisë së dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme, respektivisht Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.20/2019] të 30 tetorit 2019 dhe Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.21/2019] të 5 nëntorit 2019. Parashtruesi i kërkesës, Koalicioni “NISMA-AKR-PD”, pretendon se Gjykata Supreme, përmes këtyre dy vendimeve, ka vepruar në kundërshtim: (i) me nenin 7 [Vlerat] të Kushtetutës; (ii) paragrafin 1 të nenit 31 [E drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] të Kushtetutës në lidhje me paragrafin 1 të nenin 6 (E drejta për gjykim të drejtë) të KEDNJ; dhe, (iii) nenin 45 [Të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes] të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 (E drejta për zgjedhje të lira), të Protokollit nr. 1 të KEDNJ.
103. Megjithatë, përveç kontestimit të kushtetutshmërisë së akteve të kontestuara si pasojë e shkeljeve të pretenduara të të drejtave zgjedhore dhe të drejtës për një gjykim të drejtë, parashtruesi i kërkesës pretendon se Gjykata Supreme në kundërshtim me Kushtetutën ka vendosur të aplikojë drejtpërdrejt instrumentet ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës dhe jo nenin 96.2 të LZP-së dhe nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013.
104. Rrjedhimisht, para se të trajtojë çështjet që ndërlidhen me shkeljet e pretenduara lidhur me të drejtat zgjedhore dhe të drejtën për një gjykim të drejtë lidhur me vendimet e kontesutara, Gjykata e sheh të nevojshme që, si çështje paraprake, të trajtojë çështjen që parashtruesi i kërkesës ngrit lidhur me statusin e instrumenteve ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës në sistemin juridik të Kosovës, si dhe faktin nëse gjykatat e rregullta: i) kanë të drejtë të aplikojnë drejtpërdrejt normat kushtetuese dhe/ose instrumentet ndërkombëtare të parapara në nenin 22 të Kushtetutës, si dhe të interpretojnë normat ligjore në harmoni dhe sipas obligimeve që dalin nga normat kushtetuese, apo ii) nëse në raste të tilla ato kanë për obligim që sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, të referojnë çështjen në Gjykatë Kushtetuese sa herë që ngritët çështja e kushtetutshmërisë së normave juridike.

Statusi i instrumenteve ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës në sistemin juridik të Kosovës

105. Gjykata rikujton se parashtruesi i kërkesës pretendon se instrumentet ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës kanë fuqinë e normave kushtetuese dhe dallojnë nga marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara sipas Kushtetutës, procedurë e cila bëhet përmes miratimit të ligjit për ratifikimin e marrëveshjeve.
106. Gjykata i referohet nenit 22 të Kushtetutës, lidhur me zbatimin e drejtpërdrejt të marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare, që specifikon se: “të

drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me marrëveshjet dhe instrumentet ndërkombëtare [të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës], garantohen me këtë Kushtetutë, zbatohen drejtpërdrejtë në Republikën e Kosovës dhe kanë prioritet, në rast konflikti, ndaj dispozitave e ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike [...]”.

107. Gjykata rikujton edhe praktikën e saj gjyqësore ku kishte theksuar se të drejtat e njeriut dhe liritë themelore, të garantuara me instrumentet ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 [Zbatimi i Drejtpërdrejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare] të Kushtetutës janë drejtpërdrejt të zbatueshme dhe janë pjesë e rendit juridik të Republikës së Kosovës (shih, në mes tjerash, rastin nr. KO162/18, parashtrues: *Kryetari i Kuvendit të Republikës së Kosovës*, Aktgjykim i 19 dhjetorit 2018, paragrafi 36).
108. Rrjedhimisht, sipas nenit 22 të Kushtetutës, Republika e Kosovës jo vetëm që ka pranuar që KEDNJ dhe instrumentet e tjera ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës janë të zbatueshme drejtpërdrejt në rendin e saj të brendshëm ligjor, por, ajo gjithashtu e ka paraparë me Kushtetutë që, në rast konflikti, KEDNJ, aq sa edhe të shtatë (7) instrumentet e tjera ndërkombëtare të referuara në nenin 22, kanë epërsi ndaj ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike të Kosovës.
109. Për më tepër, sipas nenit 53 të Kushtetutës, gjykatat e Republikës së Kosovës, të gjitha pa përjashtim, e kanë për obligim që të interpretojnë *“Të drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me këtë Kushtetutë sipas jurisprudencës së Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut”*. Kjo do të thotë që, në të gjitha instancat kur Gjykata Kushtetuese ose gjykatat e rregullta të Republikës së Kosovës i interpretojnë të drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me Kushtetutë, standardet e të drejtave të njeriut të përcaktuara në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, duhet të zbatohen për këto të drejta dhe liri, kur kjo është e zbatueshme. Në rast konflikti midis të dyjave, standardet e vendosura nga GJEDNJ në interpretimin e KEDNJ-së do të mbizotërojnë.
110. Gjithashtu, praktika gjyqësore e GJEDNJ-së paraqet burim nga i cili derivojnë të drejta për interpretim të të drejtave dhe lirive të njeriut në pajtim me mënyrën se si zhvillohet ajo praktikë gjyqësore – sipas konceptit që KEDNJ-së është një *“instrument i gjallë” (“living document”)* në zhvillim e sipër. Në praktikë, kjo nënkupton që, përveç se qytetarët e Republikës së Kosovës mund të thirren në nenet specifike të instrumenteve ndërkombëtare të garantuara me nenin 22 të Kushtetutës, ata mund të thirren edhe në rastet specifike të trajtuara në nivel të GJEDNJ-së, me qëllim të argumentimit të kërkesave të tyre për mbrojtje të lirive dhe të drejtave të njeriut të parapara me Kushtetutë.
111. Andaj, si përfundim, përkundër faktit dhe pretendimit të parashtruesit të kërkesës që Kosova nuk është nënshkruese e instrumenteve ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës, sipas asaj që u tha më lart, Gjykata ripërtëritë qëndrimin e saj se të drejtat dhe liritë e garantuara me instrumentet ndërkombëtare të referuara në nenin 22 të Kushtetutës kanë statusin e normave të rangut kushtetues dhe janë pjesë përbërëse e Kushtetutës, në të njëjtën mënyrë sikurse të gjitha dispozitat e tjera të përfshira në Kushtetutë.

Të drejtat dhe obligimet e gjykatave të rregullta në fushën e aplikimit të drejtpërdrejt të normave kushtetuese

112. Në këtë aspekt, Gjykata do të përgjigjet në pyetjet nëse gjykatat e rregullta kanë të drejtë i) të aplikojnë drejtpërdrejt normat kushtetuese dhe/ose instrumentet ndërkombëtare sipas nenin 22 të Kushtetutës si dhe të interpretojnë normat ligjore në harmoni dhe sipas obligimeve që dalin nga normat kushtetuese, apo ii) janë të obliguara që sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, të referojnë çështjen në Gjykatën Kushtetuese sa herë që ngritët çështja e kushtetutshmërisë së normave juridike.
113. Gjykata rikujton se parashtuesi i kërkesës, pasi argumenton se të drejtat e njeriut të garantuara me instrumentet ndërkombëtare dhe të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës konsiderohen norma kushtetuese, me të cilin interpretim pajtohet edhe Gjykata, parashtuesi vijon pretendimin e tij se normat kushtetuese nuk janë të vet-ekzekutueshme dhe se normat kushtetuese, për dallim prej ligjeve dhe marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara, duke përfshirë edhe të drejtat e njeriut të garantuara me instrumentet ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës, jetësohen vetëm përmes ligjeve. Lidhur me këtë, parashtuesi i kërkesës pretendon se gjykatat e rregullta janë të obliguara të zbatojnë ligjet dhe jo drejtpërdrejt Kushtetutën dhe normat e saj.
114. Lidhur me këtë, parashtuesi i kërkesës mban qëndrimin se gjykatat e rregullta “janë të obliguara” të referojnë çështjen në Gjykatën Kushtetuese, sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, sa herë që konsiderohet se një ligj nuk është në pajtueshmëri me Kushtetutën.
115. Në lidhje me këtë, Gjykata rikujton se ekzistojnë praktika të ndryshme se si sistemet juridike të vendeve të tjera rregullojnë çështjen e kontrollit kushtetues të normave juridike. Sipas një studimi të Komisionit të Venecias, sistemet juridike të anëtarëve të Komisionit të Venecias ndahen në grupe të caktuara kur bie fjala tek çështja e kontrollit kushtetues të normave juridike. Lidhur me përcaktimin se cili sistem i kontrollit të kushtetutshmërisë zbatohet në vende të ndryshme, studimi në fjalë thekson se, klasifikimi i një sistemi juridik si “i shpërndarë” në njërin anë, apo si i “koncentruar” në anën tjetër është i vështirë dhe se, rrjedhimisht, natyra e sistemit juridik përcaktohet nga kompetencat materiale të gjykatave specifike brenda sistemit të caktuar (shih më gjerësisht lidhur me këtë aspekt, *Studimin për Qasjen e Individëve në Drejtësinë Kushtetuese*, miratuar nga Komisioni i Venecias në mbledhjen e 85-të Plenare 17-18 dhjetor 2010, CDL-AD(2010)039rev, faqe 12).
116. Duke u bazuar në dispozitat e Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Gjykata në vazhdim do të trajtojë i) rolin e gjykatave tona të rregullta në aplikimin e normave kushtetuese dhe nëse gjykatat e rregullta mund të interpretojnë normat kushtetuese; dhe ii) nëse gjykatat e rregullta, kur konsiderojnë së një normë ligjore nuk është në pajtueshmëri me Kushtetutën, mund të shmangin zbatimin e një ligji që e konsiderojnë jo-kushtetues/interpretojnë atë në harmoni me Kushtetutën apo në rast se ngritët çështja e kushtetutshmërisë së

normave ligjore, janë të obliguara të referojnë çështjen në Gjykatën Kushtetuese sipas nenit 113.8 të Kushtetutës.

117. Gjykata do të bëjë këtë interpretim duke u bazuar në dispozitat konkrete të Kushtetutës së vendit.

Nëse Gjykata Kushtetuese është autoriteti i vetëm në Republikën e Kosovës për të interpretuar Kushtetutën

118. Gjykata fillimisht sqaron hierarkinë e normave juridike dhe rolin e gjykatave të rregullta në zbatimin e drejtpërdrejt të normave kushtetuese, sipas dispozitave të Kushtetutës. Lidhur me këtë Gjykata fillimisht i referohet nenin 16 [Epërsia e Kushtetutës] që përcakton se: *“1.Kushtetuta është akti më i lartë juridik i Republikës së Kosovës. Ligjet dhe aktet e tjera juridike duhet të jenë në pajtim me këtë Kushtetutë. [...]”*.
119. Gjykata i referohet, edhe njëherë nenit 22 të Kushtetutës, lidhur me zbatimin e drejtpërdrejt të marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare që përdorë formulim të ngjashëm, sikurse neni 16 i Kushtetutës, duke theksuar se: *“të drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me marrëveshjet dhe instrumentet ndërkombëtare [të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës], garantohen me këtë Kushtetutë, zbatohen drejtpërdrejtë në Republikën e Kosovës dhe kanë prioritet, në rast konflikti, ndaj dispozitave e ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike [...]”*.
120. Nga dispozitat e lartcekura të Kushtetutës, është e qartë se Kushtetuta është akti më i lartë juridik në Kosovë dhe se të gjitha normat tjera ligjore duhet të jenë në pajtueshmëri me të. Një konstatim i tillë është shprehur dhe mbështetur tashmë edhe nga praktika gjyqësore e kësaj Gjykate. Më specifikisht, në këtë aspekt Gjykata i referohet praktikës së saj gjyqësore ku kishte konstatuar se nenet kushtetuese të lartreferuara garantojnë parimin e *“supremacisë kushtetuese”*, sipas të cilit Kushtetuta, në aspekt hierarkik, qëndron në krye të piramidës dhe është burim i të gjitha ligjeve dhe akteve nënligjore në Republikës e Kosovës. Në këtë të fundit, *“supremacia”* e Kushtetutës po ashtu sigurohet përmes aplikimit të mekanizmit të kontrollit të kushtetutshmërisë së ligjeve dhe verifikimit të përputhshmërisë së tyre me Kushtetutën, gjithnjë sipas mënyrës së përcaktuar me Kushtetutë (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese KI48/18, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, cituar më lart, paragrafi 182).
121. Lidhur me rolin e gjykatave të rregullta në zbatimin e drejtpërdrejt të normave kushtetuese, Gjykata rikujton përmbajtjen e nenit 102 [Parimet e Përgjithshme të Sistemit Gjyqësor] të Kushtetutës që përcakton se:

“1. Pushteti gjyqësor në Republikën e Kosovë ushtrohet nga gjykatat.

[...]”

3. Gjykatat gjykojnë në bazë të Kushtetutës dhe ligjit.

[...]”

122. Gjykata po ashtu rikujton nenin 112 [Parimet e Përgjithshme] të Kushtetutës që përcakton se:

“1. Gjykata Kushtetuese është autoriteti përfundimtar në Republikën e Kosovës për interpretimin e Kushtetutës dhe përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën.

[...].”

123. Gjykata gjithashtu i referohet edhe nenit 21 [Parimet e Përgjithshme] të Kushtetutës që përcakton se:

“1. Të drejtat dhe liritë themelore të njeriut janë të pandashme, të patjetërsueshme e të pacenueshme dhe janë bazë e rendit juridik të Republikës së Kosovës.

[...]

3. Çdokush e ka për detyrë t'i respektojë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore të të tjerëve.

[...].”

124. Bazuar në dispozitat kushtetuese të cekura më lart, rezulton që gjykatat e rregullta kanë të drejtë dhe për më tepër obligim që gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre, të gjykojnë, fillimisht sipas Kushtetutës, e pastaj sipas ligjit.

125. Gjithashtu, duke pasur parasysh hierarkinë e normave ligjore që u sqarua më lart, që Kushtetuta është akti më i lartë juridik në Kosovë dhe se ligjet dhe aktet tjera duhet të jenë në pajtueshmëri me Kushtetutën, Gjykata thekson se gjykatat e rregullta janë të obliguara që të interpretojnë normat ligjore në harmoni me normat kushtetuese.

126. Lidhur me këtë, Gjykata rikujton se roli i gjykatave të rregullta në interpretimin e Kushtetutës nuk ndikon në juridiksionin dhe autorizimet që i janë dhënë Gjykatës Kushtetuese sipas 112 të Kushtetutës, si autoritetit përfundimtar për interpretimin e Kushtetutës dhe përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën.

127. Në këtë aspekt, Gjykata thekson se Gjykata Kushtetuese sipas Kushtetutës është autoriteti përfundimtar për interpretimin e Kushtetutës. Përmbajtja e nenit 112 të Kushtetutës, cituar më lart, dërgon në përfundimin e qartë se Gjykata Kushtetuese është organ publik me autorizim ekskluziv kushtetues për të interpretuar përfundimisht Kushtetutën dhe për të interpretuar përfundimisht përputhshmërinë e ligjeve me Kushtetutën – gjë që nënkupton se para saj edhe autoritetet e tjera publike mund të angazhohen në interpretim kushtetues. Megjithatë, mënyra e interpretimit, si për nga procedura ashtu edhe për nga substanca, që autoritetet e tjera publike, duke përfshirë gjykatat e rregullta i kanë bërë Kushtetutës, gjithmonë mund të kontestohet para Gjykatës Kushtetuese. Në ato rrethana, Gjykata Kushtetuese do të jap interpretimin përfundimtar duke u pajtuar apo duke mos u pajtuar me interpretimin që i është bërë Kushtetutës paraprakisht.

128. Lidhur me këtë, Gjykata rikujton praktikën e saj gjyqësore ku kishte konstatuar se *“përtej Gjykatës Kushtetuese, është po ashtu detyrim i gjykatave të rregullta që përgjatë vlerësimit të shkeljeve të pretenduara të interpretojnë edhe të drejtat dhe liritë themelore të garantuara me Kushtetutë. Ky detyrim buron nga: (i) neni 21 [Parimet e Përgjithshme] i Kushtetutës, sipas të cilit, ndër të tjera, liritë themelore të njeriut janë bazë e rendit juridik të Republikës së Kosovës. Në kuadër të këtyre të drejtave hyjnë edhe ato të garantuara me marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 [Zbatimi i Drejtpërdrejt i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare] të Kushtetutës; dhe (ii) neni 102 [Parimet e Përgjithshme të Sistemit Gjyqësor] i Kushtetutës, sipas të cilit gjykatat gjykojnë në bazë të Kushtetutës dhe ligjit. Rrjedhimisht, të drejtat e garantuara me Kushtetutë mbrohen nga të gjitha instancat gjyqësore dhe Gjykata Kushtetuese, e cila mbi bazën e nenit 112 të Kushtetutës, është autoriteti përfundimtar i vlerësimit të shkeljeve të pretenduara nga autoritetet publike të të drejtave dhe lirive themelore të garantuara me Kushtetutë.”* (Shih rastin e Gjykatës Kushtetuese KI48/18, parashtrues Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës, cituar më lart, paragrafi 181.)
129. Pra, sipas interpretimit të nenit 102.3 të Kushtetutës, në ndërlidhje me nenin 112.1 të Kushtetutës si dhe sipas praktikës gjyqësore të Gjykatës Kushtetuese, kjo e fundit vlerëson që e drejta dhe obligimi për të aplikuar dhe interpretuar Kushtetutën, iu njihet të gjitha gjykatave të Republikës së Kosovës. Këto të fundit, duke përfshirë edhe Gjykatën Supreme si instancë më të lartë gjyqësore në nivel të Republikës, kanë për obligim të interpretojnë ligjet në harmoni me Kushtetutën.
130. Si përfundim, Kushtetuta, autorizimin për të interpretuar Kushtetutën si dhe autorizimin për të interpretuar ligjet në pajtim me Kushtetutën ua njeh të gjitha gjykatave dhe autoriteteve të tjera publike në Republikën e Kosovës. Megjithatë, Gjykata Kushtetuese është autoriteti i vetëm në Republikën e Kosovës me autorizim ekskluziv kushtetues për të shfuqizuar një ligj ose normë ligjore si dhe për të bërë interpretimin përfundimtar të Kushtetutës dhe të përputhshmërisë së ligjeve me të.

Nëse gjykatat e rregullta janë të obliguara të referojnë çështjen e kushtetutshmërisë së ligjeve në Gjykatës Kushtetuese sipas nenit 113, paragrafit 8 të Kushtetutës

131. Lidhur me këtë, Gjykata po ashtu rikujton pretendimin e parashtruesit të kërkesës se *“kur gjykatat vijnë deri te një konstatim se ligji apo norma që duhet ta zbatojnë është kundër kushtetuese, atëherë ato kanë autorizimin e vetëm për të iniciuar procedurat e kontrollit incidental, sipas nenit 113.8 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës”.*
132. Në vazhdim Gjykata do të trajtojë pretendimin e parashtruesit se gjykatat e rregullta kanë për obligim që, sa herë që ngritët çështja e kushtetutshmërisë së normave ligjore, të referojnë çështjen në Gjykatës Kushtetuese sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, dhe jo të shmangin aplikimin e një ligji që e konsiderojnë jokushtetues.

133. Lidhur me këtë, Gjykata e konsideron të nevojshme që të bëjë edhe një herë interpretimin e paragrafin 8 të nenit 113 të Kushtetutës, dhe obligimet që dalin nga këto dispozita. Paragrafi 8 i nenit 113 të Kushtetutës përcakton se:
- “Gjykatat kanë të drejtë t’i referojnë Gjykatës Kushtetuese çështje përkitazi me përputhshmërinë kushtetuese të një ligji, nëse ajo përputhshmëri është ngritur gjatë procedurës gjyqësore dhe gjykata referuese nuk është e sigurt për përputhshmërinë e ligjit të kontestuar me Kushtetutën dhe nëse vendimi i gjykatës referuese për rastin e caktuar, varet nga përputhshmëria e ligjit në fjalë.”*
134. Gjykata, për qëllime të adresimit të pretendimit të parashtruesit do të ndalet tek pjesa e parë e paragrafit 8 të nenit 113 të Kushtetutës që thekson se: *“Gjykatat kanë të drejtë t’i referojnë Gjykatës Kushtetuese çështje përkitazi me përputhshmërinë kushtetuese të një ligji [...]”*.
135. Sipas këtij kriteri, Gjykata vëren se Kushtetuta në mënyrë të qartë parasheh se gjykatat e rregullta *“kanë të drejtë”* të referojnë çështje përkitazi me përputhshmërinë kushtetuese të një ligji. Mirëpo, Kushtetuta në asnjë mënyrë nuk i obligon gjykatat e rregullta që patjetër t’i drejtohen Gjykatës Kushtetuese sa herë që mund të lind një pyetje e tillë në nivel të gjykatës së rregullt. Kjo qartazi nënkupton që e drejta e gjykatave të rregullta për të referuar çështje në Gjykatën Kushtetuese është e drejtë diskrecionale dhe jo një obligim detyrues kushtetues. Po të ishte obligim, siç pretendon parashtruesi i kërkesës, Kushtetuta do ta parashihte qartë këtë si obligim për gjykatat e rregullta.
136. Kushtetuta përcakton që gjykata e rregullta kanë *“të drejtë”*, në rast *“dyshimi”*, por jo edhe *“obligim”* që të referojnë çështje përkitazi me përputhshmërinë kushtetuese të një ligji në Gjykatën Kushtetuese.
137. Rrjedhimisht, Gjykata sqaron se, lidhur me përputhshmërinë e normave ligjore me normat kushtetuese, nëse një çështje kushtetuese ngritet në rastet para gjykatave të rregullta, sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, dhe kur gjykatat e rregullta nuk janë të sigurta për kushtetutshmërinë e normës ligjore, pra kanë *“dyshime”* rreth kushtetutshmërisë së tyre, ato mund të referojnë rastin para Gjykatës Kushtetuese sipas nenit 113.8 të Kushtetutës – por që nuk kanë obligim kushtetues që patjetër ta bëjnë një gjë të tillë. Në anën tjetër, Gjykata mund të vendos të mos referojë një çështje në Gjykatën Kushtetuese kur në rastin konkret, mund të inerpretojë atë normë në harmoni me Kushtetutën apo të aplikojë drejtpërdrejt normën kushtetuese. Në këtë rast, gjykata e rregullt që ka rastin para saj, me arsyetim të mjaftueshëm e adekuat, mund të zbatojë drejtpërdrejt normën e rangut kushtetues dhe të lë mënjanë normën e rangut ligjor për rastin konkret që ka para saj.
138. Megjithatë, Gjykata gjithashtu thekson, duke u bazuar në rolin e Gjykatës Kushtetuese sipas nenit 112 të Kushtetutës, në rastet kur gjykatat e rregullta zgjedhin të mos referojnë një çështje sipas nenit 113.8 të Kushtetutës, i takon Gjykatës Kushtetuese, siç do të veprojë në këtë rast, të vlerësojë si autoritet përfundimtar, pas shterjes së të gjitha mjeteve juridike efektive të parapara me ligj, nëse interpretimi i normave kushtetuese i bërë nga gjykatat e rregullta përmes vendimeve të tyre, është në pajtueshmëri me Kushtetutën. Kjo

nënkupton që arsyetimi i dhënë nga gjykatat e rregullta për lënien mënjane të normës së rangut ligjor në favor të aplikimit të normës së rangut kushtetutes është i një rëndësie të lartë për faktin se vendimmarrja e tillë duhet të jetë bindëse dhe e saktë ashtu që të mund të konfirmohet përfundimisht nga Gjykata Kushtetuese – në rast se rasti paraqitet para saj.

139. Është e rëndësishme të theksohet se interpretimi i normave kushtetuese, duke përfshirë edhe të drejtën e gjykatave të rregullta që vendosin në një rast konkret, për të zbatuar një normë ligjore në harmoni me normën kushtetuese dhe/ose zbatimin e drejtpërdrejtë të normës kushtetuese, duhet dalluar nga e drejta për të shfuqizuar norma ligjore të cilat konsiderohen se nuk janë në pajtueshmëri me Kushtetutën. Ekziston një dallim i thellë dhe i rëndësishëm, në njërin anë, në mes të interpretimit të një norme të rangut ligjor në harmoni me një normë të rangut kushtetues dhe/ose zbatimin e drejtpërdrejtë të një norme kushtetuese; dhe, në anën tjetër, të “shfuqizimit” të një norme ligjore si normë në kundërshtim me një normë kushtetuese, me efekt *erga omnes*.
140. Përderisa Kushtetuta ia njeh gjykatave të rregullta kompetencën e interpretimit të një norme ligjore në harmoni me një normë kushtetuese dhe/ose aplikimin e drejtpërdrejtë të normës kushtetuese, kompetencën e “shfuqizimit” të normave ligjore si të papajtueshme me Kushtetutën, kjo e fundit nuk e ka paraparë si kompetencë për gjykatat e rregullta.
141. Kushtetuta e Kosovës ka paraparë në mënyrë specifike procedurën, mënyrën dhe institucionin që ka autorizim ekskluziv kushtetues që të konstatojë përfundimisht kundërkushtetutshmërinë e një norme ligjore dhe shfuqizimin e saj në rast se ajo është në kundërshtim me Kushtetutën. Këtë të drejtë Kushtetuta ia ka mveshur vetëm Gjykatës Kushtetuese e cila mund, pas paraqitjes së kërkesës nga një palë e autorizuar sipas nenit 113 të Kushtetutës, të konstatojë përfundimisht kundërkushtetutshmërinë e normës dhe ta shfuqizojë atë normë që është në kundërshtim me Kushtetutën, duke përcaktuar gjithashtu efektet e një shfuqizimi të tillë.
142. Në dritën e rrethanave të rastit konkret, Gjykata konstaton se gjykatat e rregullta kanë autorizim kushtetues që të aplikojnë një normë ligjore në harmoni me Kushtetutën apo të aplikojnë drejtpërdrejtë një normë të vetzbatueshme kushtetuese, duke përfshirë edhe konventat ndërkombëtare që janë pjesë përbërëse e Kushtetutës sipas nenit 22 të Kushtetutës. Në nivel parimor, kjo nënkupton që Gjykata Supreme, në rastin konkret, ka qenë në të drejtën e saj të aplikojë drejtpërdrejtë normën e KEDNJ-së. Se a është në përputhje me autorizimet kushtetutese të Gjykatës Supreme konstatimi i kolizionit në fjalë dhe se a është i saktë interpretimi i saj në rrethanat e rastit konkret, është nën autoritetin e Gjykatës Kushtetuese që të vendosë përfundimisht.
143. Andaj, në rrethanat e rastit konkret, Gjykata Kushtetuese duhet të interpretojë dhe vendosë përfundimisht se a janë vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme në pajtim me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.

144. Këtë vlerësim Gjykata do ta bëjë në vijim të këtij Aktgjykimi.

Përputhshmëria e vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së

145. Në këtë drejtim, Gjykata do të vlerësojë kushtetutshmërinë e dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme, respektivisht Aktgjykimit A.A.U.ZH.nr.20/2019 të 30 tetorit 2019 dhe Aktgjykimit A.A.U.ZH.nr.21/2019 të 5 nëntorit 2019.

146. Për të bërë këtë vlerësim, Gjykata fillimisht do të paraqes obligimet përkitazi me garantimin e votimit nga jashtë që neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së vendosë mbi shtetet që zbatojnë Konventën – gjithnjë sipas interpretimit që GJEDNJ i ka dhënë këtij neni. Më pas, Gjykata do t'i aplikojë ato parime në rrethana të rastit konkret dhe do të bëjë vlerësimin konkret të kushtetutshmërisë së vendimeve të kontestuara.

147. Krejt në fund, Gjykata do të adresojë çështjen e masës së përkohshme; do të theksojë efektet e këtij Aktgjykimi si dhe, do të paraqes përfundimet lidhur me këtë rast.

Parimet e përgjithshme të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, në veçanti ato përkitazi me “votimin nga jashtë”, sipas praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së

148. Në këtë drejtim, Gjykata fillimisht rikujton përmbajtjen e nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së që përcakton më sa vijon: *“Palët e Larta Kontraktuese marrin përsipër të organizojnë në intervale të arsyeshme kohore, zgjedhje të lira me votim të fshehtë, në kushte që sigurojnë shprehjen e lirë të mendimit të popullit për zgjedhjen e organit ligjvënës”.*

149. Të drejtat e garantuara me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së janë të drejta qenësore drejt krijimit dhe mbajtjes së themeleve të një demokracie efektive dhe të vlefshme që udhëhiqet nga sundimi i ligjit. Megjithatë, këto të drejta nuk janë absolute. Ka hapësirë për “kufizime të nënkuptuara” dhe shteteve duhet tu jepet margjinë e gjerë vlerësimi në këtë aspekt (shih rastin e GJEDNJ-së, *Yumak dhe Sadak kundër Turqisë*, Aktgjykim i 8 korrikut 2008, paragrafi 109 dhe referencat e cituara aty).

150. Në këtë aspekt, GJEDNJ ka qartësuar se neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dallon nga nenet e tjera të KEDNJ-së dhe Protokollëve të saj ngase është i formuluar në aspekt të “obligimit” që shtetet kanë për të organizuar zgjedhje të cilat sigurojnë shprehjen e lirë të opinionit të njerëzve – e jo në aspekt të një “të drejte apo lirie” të caktuar. Megjithatë, duke marrë për bazë punët përgatitore në hartimin e kësaj norme dhe interpretimin e saj në kontekst të KEDNJ-së si tërësi, GJEDNJ-ja ka gjetur se edhe kjo dispozitë ndërthet “të drejta individuale”, që përfshijnë “të drejtën e votës” (aspekti aktiv) dhe “të drejtën për tu zgjedhur” (aspekti pasiv) (shih *Mathieu-Mohin dhe Clerfayt kundër Belgium*, 1987, paragrafët 48-51; *Ždanoka kundër Letonisë*, Aktgjykimi i DHM të GJEDNJ i 16 marsit 2006, paragrafi 102; shih, *mutatis mutandis*,

rastet e Gjykatës Kushtetuese KIO1/18, parashtrues *Gani Dreshaj dhe AAK*, Aktgjykim i 4 shkurtit 2019, paragrafët 99-102 ku në mes tjerash shpjegohen edhe parimet e tjera ndërlidhëse të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në të cilat thirret Gjykata).

151. Aspekti aktiv dhe pasiv i votës ngërthejnë në vetvete garanci substanciale dhe procedurale. Megjithatë, Gjykata vëren që, bazuar në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, të drejtat pasive janë pajisur me më pak mbrojtje sesa të drejtat aktive (shih rastin e GJEDNJ-së, *Zdanoka kundër Latvisë*, nr. 58278/00, Aktgjykim i 16 marsit 2006, paragrafët 105-106). Praktika e GJEDNJ-së, në raport me të drejtat pasive është fokusuar dukshëm vetëm në verifikimin e mungesës së arbitraritetit në procedurat vendëse e që mund të kenë rezultuar në diskualifikimin e një personi fizik apo juridik për të kandiduar në zgjedhje (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese, KIO1/18, *parashtrues Gani Dreshaj dhe Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës (AAK)*, Aktgjykim i 23 janarit 2019, dhe referencat e tjera të cituara aty).
152. Të drejtat e garantuara sipas nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së janë thelbësore për krijimin dhe mbajtjen e themeleve të një demokracie efektive dhe kuptimplote të qeverisur nga sundimi i ligjit. Sidoqoftë, këto të drejta nuk janë absolute. Ka hapësirë për “kufizime të nënkuptuara”, dhe Shteteve Kontraktuese duhet t’u jepet një hapësirë e vlerësimit në këtë sferë. GJEDNJ riafirmon se hapësira në këtë fushë është e gjerë (shih, rastin *Mathieu-Mohin dhe Clerfayt*, cituar më lart, paragrafi 52, *Matthews*, cituar më lart, paragrafi 63, *Labita*, cituar më lart, paragrafi 201 dhe *Podkolzina kundër Letonisë*, nr. 46726 / 99, paragrafi 33, GJEDNJ 2002-II). Ekzistojnë mënyra të shumta për organizimin dhe drejtimin e sistemeve zgjedhore dhe një mori dallimesh, ndër të tjera, në zhvillimin historik, diversitetin kulturor dhe mendimin politik brenda Evropës, që secili Shtet Kontraktues duhet ta fusë në vizionin e vet demokratik (shih, rastin *Hirst kundër Mbretërisë së Bashkuar* (nr. 2) [DHM], nr. 74025/01, paragrafi 61, GJEDNJ 2005-IX, shih gjithashtu, rastet e Gjykatës Kushtetuese, KIO1/18, parashtrues *Gani Dreshaj dhe Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*; dhe KI48/18, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, të dy aktgjykime të cituara më lart).
153. Gjithashtu, GJEDNJ ka qartësuar se si nen me karakteristika të veçanta, neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së nuk përmban një listë të qëllimeve legjitime të cilat do të justifikonin kufizimin e ushtrimit të së drejtës që garantohet me këtë nen. I njëjti gjithashtu nuk iu referohet “qëllimeve legjitime” të cilat në mënyrë shterruese janë të përcaktuara në nenet 8 deri 11 të KEDNJ-së. Si rezultat, GJEDNJ ka theksuar se shtetet janë të lira të thirren në “qëllimet e tyre” specifike kur kufizojnë ushtrimin e kësaj të drejte me kushtin që qëllimet e tilla të jenë: (i) në pajtim me parimin e sundimit të ligjit; dhe (ii) objektive të përgjithshme të Konventës (shih *Ždanoka kundër Letonisë*, cituar më lart, paragrafi 115).
154. GJEDNJ e ka interpretuar këtë nen të KEDNJ-së edhe në një mori rastesh të tjera që ndërlidhen me zgjedhjet. Megjithatë, në vijim Gjykata do të fokusohet në rastet e GJEDNJ-së që ndërlidhen ekskluzivisht me “votimin nga jashtë” – si çështje kryesore në këtë rast zgjedhor pranë kësaj Gjykate.

155. Ndër rastet kyçe të GJEDNJ-së, që diskuton çështjen e votimit nga jashtë është rasti *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë* (shih kërkesa nr. 42202/07, Aktgjykim i DHM të GJEDNJ-së i 15 marsit 2012 – shih po ashtu rastet e tjera të GJEDNJ-së cituar aty). Ndonëse ky rast nuk është identik për nga faktet me rastin të cilin Gjykata e ka në shqyrtim; megjithatë, parimet e vendosura aty përkitazi me votimin nga jashtë qëndrojnë dhe, *mutatis mutandis*, mund të aplikohen për rrethanat e rastit konkret në dritën e nxjerrjes së përfundimit se çfarë obligimi vendos mbi shtetet neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në raport me votimin nga jashtë. Sipas interpretimeve të GJEDNJ-së në këtë rast dhe disa raste të tjera, neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së nuk i obligon shtetet që të krijojnë një sistem që siguron ushtrimin e të drejtës së votës për shtetasit jo-rezident (për detaje shtesë shih: Udhëzuesin e GJEDNJ-së për nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së (i qasshëm edhe në gjuhën shqipe dhe serbe), të përditësuar më 30 gusht 2020, faqe 10-13, rastet e cituara aty dhe specifikisht pjesën e titulluar “3. Organizimi i zgjedhjeve jashtë për jo-rezidentët”).
156. Rasti *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë* (cituar më lart) ishte dorëzuar në GJEDNJ nga tre shtetas grekë të cilët pretendonin se pamundësia që ata të votonin për zgjedhje parlamentare në Greqi nga vendi i tyre i rezidencës (Strasburg, Francë – ku jetonin dhe punonin në organizatën e Këshillit të Evropës) konsistonte në ndërhyrje joproporcionale me ushtrimin e të drejtës së tyre për të votuar sipas nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Pra, ata ishin shtetas grek me rezidencë në Francë dhe nuk kishin mundësi të ushtronin të drejtën e tyre të votës nga jashtë për zgjedhje parlamentare në Greqi. Pamundësinë e ushtrimit të kësaj të drejte parashtruesit e konsideronin shkelje të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Siç do të shpjegohet në vijim, GJEDNJ nuk kishte gjetur shkelje në këtë rast duke arritur në përfundimin se mos ofrimi i mundësisë për votim nga jashtë (ndonëse i inkurajueshëm nga organet e Këshillit të Evropës) nuk shkelë thelbin e të drejtës së votës.
157. Për vlerësimin e këtij pretendimi specifik, GJEDNJ citoi praktikën e aplikueshme gjyqësore, të drejtën e aplikueshme ndërkombëtare si dhe paraqiti hulumtimet e bëra në të drejtën krahasuese të vendeve të Këshillit të Evropës. Nga ky hulumtim rezultoi që tridhjetë e shtatë (37) shtete anëtare të Këshillit të Evropës e mundësojnë, në parim, votimin nga jashtë – qoftë përmes stacioneve të votimit jashtë ose përmes postës. Shtatë (7) shtete anëtare të Këshillit të Evropës nuk lejojnë asnjë mënyrë të votimit nga jashtë. Në shumicën e vendeve që e lejojnë votimin nga jashtë, ekziston një procedurë paraprake administrative përmes së cilës personat e interesuar duhet të paraqiten dhe të regjistrohen – bazuar në afatet ligjore që përcaktohen nga shtetet që lejojnë këtë formë të votimit (shih rastin e GJEDNJ-së: *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë*, cituar më lart, paragrafët 39-45).
158. Më tutje, GJEDNJ citoi Rezolutën 1459 (2005) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës lidhur me “*Heqjen e ndalesave për të drejtën e votës*”, ku specifikisht theksohet se: “7. Duke pasur parasysh rëndësinë e së drejtës për të votuar në një shoqëri demokratike, vendet anëtare të Këshillit të Evropës duhet t’u mundësojnë qytetarëve të tyre që jetojnë jashtë vendit të votojnë gjatë zgjedhjeve kombëtare duke pasur parasysh ndërlikueshmërinë e

sistemeve të ndryshme zgjedhore. Ato duhet të ndërmarrin masat e duhura për të lehtësuar ushtrimin e këtyre të drejtave të votimit sa më shumë që të jetë e mundur, në veçanti duke marrë parasysh votimin në mungesë (postar), konsullor ose votimin elektronik, në përputhje me Rekomandimin Rec (2004) 11 të Komitetit të Ministrave për Shtetet Anëtare për standardet ligjore, operacionale dhe teknike për votimin elektronik. Shtetet Anëtare duhet të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin për këtë qëllim dhe të përmbahen nga vendosja e pengesave të panevojshme në rrugën e ushtrimit efektiv të të drejtave të votimit të shtetasve të huaj që banojnë në territoret e tyre”.

159. GJEDNJ iu referua edhe tri materialeve të publikuara nga Komisioni i Venecias.
160. Së pari, GJEDNJ iu referua Kodit të Praktikës së Mirë në Çështje Zgjedhore ku thuhet se *“e drejta për të votuar dhe për tu zgjedhur mund ti akordohet shtetasve që jetojnë jashtë (pika I.1.1.c.v.)”*. Pjesa tjetër relevante e Kodit në fjalë përkitazi me votimin nga jashtë parasheh me sa vijon: *“iii. votimi me postë duhet të lejohet vetëm kur shërbimi postar është i sigurt dhe i besueshëm; e drejta për të votuar duke përdorur votat postare mund të kufizohet për njerëzit që janë në spital ose të burgosur ose për personat me lëvizshmëri të zvogëluar ose për zgjedhësit që banojnë jashtë vendit; mashtrimi dhe kërcënimi nuk duhet të jenë të mundshme;”* (shih pika 3.2 e Kodit të Praktikës së Mirë në Çështje Zgjedhore).
161. Së dyti, GJEDNJ iu referua Studimit të Komisionit të Venecias nr. 352/2005 që paraqiste një Raport për ligjin zgjedhor dhe administrimin zgjedhor në Evropë ku në pjesën relevante theksohej se:
- “Të drejtat e votimit për shtetasit jashtë vendit:*
- 57. Të drejtat e votimit nga jashtë, p.sh. dhënia e të drejtës për të votuar për shtetasit që jetojnë jashtë vendit, janë një fenomen relativisht i ri. Edhe në demokracitë e themeluara për një kohë të gjatë, qytetarëve që jetojnë në vende të huaja nuk iu dha e drejta e votës deri në vitet 1980 (p.sh. Republika Federale e Gjermanisë, Mbretëria e Bashkuar) ose vitet 1990 (p.sh. Kanada, Japonia). Në ndërkohë, megjithatë, shumë demokraci në zhvillim ose të reja në Evropë kanë futur dispozita ligjore për votimin e jashtëm (votim jashtë vendit, votim jashtë shtetit). Megjithëse ende nuk është e zakonshme në Evropë, mund të konsiderohet futja e të drejtave të votimit nga jashtë, nëse nuk është akoma e pranishme. Megjithatë, duhet të zbatohen masa mbrojtëse për të siguruar integritetin e votës... [...]*
- 152. Votimi me postë është i lejuar në disa demokraci të themeluara në Evropën perëndimore, p.sh. Gjermania, Irlanda, Spanja, Zvicra [...] Është përdorur gjithashtu, për shembull, në Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Kosovë për të siguruar përfshirjen maksimale të procesit zgjedhor (CG/BUR (11) 74). Megjithatë, duhet të lejohet vetëm nëse shërbimi postar është i sigurt dhe i besueshëm. Çdo rast individual duhet të vlerësohet nëse mashtrimi dhe manipulimi ka mundur të ndodhë gjatë votimit postar.”*
162. Së treti, GJEDNJ iu referua Studimit të Komisionit të Venecias nr. 580/2010 që paraqiste një Raport lidhur me votimet jashtë shtetit, e në të cilin theksohej me sa vijon:

“91. Praktikak kombëtare në lidhje me të drejtën e votës së qytetarëve që jetojnë jashtë vendit dhe ushtrimi i saj janë larg të qenit të njëjta në Evropë.

[...]

98. Për ta përmbledhur, ndërsa mohimi i të drejtës për të votuar për qytetarët që jetojnë jashtë vendit ose vendosja e kufijve në atë të drejtë përbën një kufizim të parimit të votimit universal, Komisioni nuk konsideron në këtë fazë që parimet e trashëgimisë zgjedhore evropiane kërkojnë futjen e një të drejte të tillë.

99. Megjithëse futja e së drejtës për të votuar për qytetarët që jetojnë jashtë vendit nuk kërkohet me parimet e trashëgimisë zgjedhore evropiane, Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit sugjeron që Shtetet, në funksion të lëvizjes evropiane të qytetarëve, dhe në përputhje me situatat e shteteve të caktuara, të miratojnë një qasje pozitive për të drejtën e votës së qytetarëve që jetojnë jashtë vendit, pasi kjo e drejtë nxit zhvillimin e shtetësisë kombëtare dhe evropiane.”

163. Pas shqyrtimit të këtyre materialeve (të cilave iu referohet edhe kjo Gjykatë), GJEDNJ arriti në përfundimin se *“asnjë nga instrumentet ligjore të ekzaminuara më sipër nuk formojnë një bazë për të arritur në përfundimin se, ashtu si qëndron gjendja tani, Shtetet kanë për obligim që tu mundësojë shtetasve të tyre që jetojnë jashtë vendit të drejtën e tyre për të votuar.”* Më tutje, GJEDNJ theksoi se: *“Përkitazi me mënyrën e ushtrimit të kësaj të drejte nga shtetet të cilat veçse e lejojnë votimin nga jashtë – aplikohen qasje dhe mënyra nga më të ndryshmet”.*
164. Si rrjedhojë, GJEDNJ arriti në përfundimin se në këtë rast *“nuk mund të thuhej se thelbi i të drejtës së votës i garantuar me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së ishte shkelur. Rrjedhimisht, nuk ka pasur shkelje të këtij neni.”* (Shih Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë, cituar më lartë.)
165. Në këtë aspekt, Gjykata vëren se, deri në këto momente, në nivel të Këshillit të Evropës nuk ekziston një obligim detyrues sipas të cilit shtetet janë të obliguara që patjetër të garantojnë të drejtën e votimit nga jashtë. Praktika gjyqësore e GJEDNJ-së në interpretim të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së gjithashtu nuk parasheh ndonjë obligim për shtetet që patjetër të mundësojnë votimin nga jashtë. Madje, edhe në rastin kur Greqia nuk e ka mundësuar këtë lloj votimi për parashtruesit në rastin e lartcitaruar, GJEDNJ nuk ka konsideruar se është shkelë thelbi i të drejtës së votës.
166. Nga dokumentet e Komisionit të Venecias dhe trupave të tjerë të Këshillit të Evropës, përfundimisht rezulton që trashëgimia e deritashme zgjedhore evropiane nuk kërkon domosdoshmërisht që një e drejtë e tillë të sigurohet nga shtetet. Megjithatë, shtetet inkurajohen që të krijojnë mekanizma që ofrojnë mundësi të votimit nga jashtë. Kur është fjala specifikisht për votimin me postë theksohet vazhdimisht fakti që shtetet që e lejojnë atë formë votimi duhet të sigurohen që *“shërbimi postar të jetë i besueshëm dhe i sigurtë”* ashtu që integriteti i votës të ruhet në çdo rrethanë. Ndërkaq, përkitazi me mënyrën e ushtrimit të të drejtës për votim nga jashtë për shtetet që e lejojnë këtë formë votimi, GJEDNJ vetëm ka vënë në pah se *“aplikohen qasje dhe mënyra nga më të ndryshmet”* – pa theksuar se neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së

parasheh ndonjë obligim për shtetet përkitazi me mënyrën e organizimit apo afatet që mund të vendosen në legjislacionin e shteteve përkatëse.

167. Në këtë aspekt, Gjyata thekson se në rastet kur e drejta e votës nga jashtë, përmes postës, garantohet me legjislacionin në fuqi, atëherë shtetet duhet të sigurohen që personave që e ushtrojnë këtë të drejtë përmes votimit me postë, tu respektohen garancionet e mishëruara në nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
168. Gjykata sqaron se rasti KI207/19 nuk ka të bëjë me të drejtën e votës nga jashtë si koncept dhe si e drejtë në vetvete (siç kishte të bënte rasti i lartelaboruar i GJEDNJ-së) – meqë një e drejtë e tillë veçse është e garantuar me ligjin e aplikueshëm zgjedhor në Republikën e Kosovës. Kjo e fundit hyn në grupin e shteteve që e garantojnë këtë të drejtë, siç edhe ceket në vet Aktgjykimin e GJEDNJ-së cituar më lart ku përmendet edhe Kosova (shih *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë*, paragrafi 152). Rasti KI207/19 ka të bëjë me kushtet ligjore që e rregullojnë aspektin procedural dhe praktik të ushtrimit të së drejtës së votës përmes votimit me postë nga jashtë, dhe më specifikisht me afatin brenda të cilit votat nga jashtë duhet të arrijnë në KQZ, dhe nëse një afat i tillë cenon të drejtat që garanton neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ.
169. Rikujtojmë që ligji i aplikueshëm në Republikën e Kosovës, respektivisht neni 96.2 i LZP-së parasheh që: *“Vota përmes Votimit Jashtë Kosovës duhet të pranohet nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve, sikurse përcaktohet me anë të rregullave të KQZ-së.”* Më tutje, neni 4.4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 parasheh që: *“Votat jashtë Kosovës duhet të pranohen nga KQZ-ja 24 orë para ditës së zgjedhjeve”.*
170. Gjykata Supreme, në të dy vendimet e kontestuara, ka arritur në përfundimin se afati ligjor për arritjen e votave nga jashtë në KQZ - njëzet e katër (24) orë para ditës së zgjedhjeve –në rastin konkret është *“në kolizion”* me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, si normë e rangut kushtetues, andaj në këtë rast ka shmangur aplikimin e atij afati duke u bazuar në nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.

Zbatimi i parimeve të larcekura në rrethanat e rastit konkret

171. Siç u theksua më lart, Gjykata në vijim do të analizojë pajtueshmërinë e vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, duke marrë për bazë parimet e përgjithshme përkitazi me votimin nga jashtë.
172. Në këtë drejtim, Gjykata duhet të vendosë nëse Gjykata Supreme ka vepruar në përputhje me autorizimet e saj kushtetuese dhe në përputhje me nenet e larcekura kur ka vendosur që afati ligjor për pranimin e votave nga jashtë, i përcaktuar me nenin 96.2 të LPZ-së dhe nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 është në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
173. Për të arritur tek një konstatim i tillë, Gjykata në vijim do të vlerësojë nëse (i) neni 96.2 i LPZ-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 është në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së; dhe, pastaj,

Gjykata do të vlerësojë nëse (ii) vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme janë në përputhje me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.

Nëse neni 96.2 i Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 është në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së

174. Gjykata fillimisht rikujton që Gjykata Supreme kishte shpallur nenin 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 si normë të rangut ligjor në kolizion ose kundërshtim me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, si normë e rangut kushtetues.
175. Përkitazi me kolizionin e shpallur nga Gjykata Supreme, Gjykata Kushtetuese rikujton qartësimin e GJEDNJ-së se KEDNJ nuk i obligon shtetet që patjetër të garantojnë të drejtën e votës nga jashtë për shtetasit jo-rezident.
176. Megjithatë, përkundër faktit që neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së nuk i obligon shtetet që patjetër të mundësojnë votimin nga jashtë, Republika e Kosovës është ndër shtetet që ka vendosur këtë të drejtë t'ua garantojë shtetasve të saj jo-rezidentë. Në rastet kur shtetet garantojnë një të drejtë të karakterit jo-absolut, ato gjithashtu kanë të drejtë që të përcaktojnë kushtet ligjore për ushtrimin e të drejtës në fjalë.
177. Koncepti i "*kufizimeve të nënkuptuara*" ("implied limitations") sipas nenit 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së ka një rëndësi të madhe për përcaktimin e përshtatshmërisë së qëllimeve të ndjekura me kufizimet e bëra në të drejtat e garantuara me këtë nen. Duke qenë se nuk ekziston një listë specifike e qëllimeve legjitime që mund të arsyetojnë kufizimin e të drejtave të garantuara me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, kjo nënkupton se GJEDNJ "*nuk aplikon testin tradicional të "nevojës"* ("necessity") ose të "*nevojës e shtytëse shoqërore*" ("pressing social need") që përdoren në nenet 8-11 të KEDNJ-së" (shih rastin e GJEDNJ-së, *Partia e Bashkuar Demokratike Ruse Yabloko dhe të tjerët kundër Rusisë*, kërkesa nr. 18860/07, Aktgjykim i 8 nëntorit 2016, paragrafët 68 dhe 69 dhe vendimet e tjera të cituara aty).
178. Në rastin e lartcekur, GJEDNJ ka theksuar se në vlerësimin e pajtueshmërisë me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, GJEDNJ-ja është fokusuar në dy kritere kryesore: (i) "*nëse ka pasur arbitraritet ose mungesë të proporcionalitetit*"; dhe, (ii) "*nëse kufizimi ka ndikuar në shprehjen e lirë të vullnetit të popullit*".
179. Ajo çfarë GJEDNJ kërkon të sigurojë është që: (i) kufizimet e paraqitura nuk pakësojnë të drejtat në fjalë deri në pikën që të dëmtojnë thelbin e tyre dhe t'i privojë ato nga efektiviteti i tyre; (ii) kufizimet janë vendosur në ndjekje të një qëllimi legjitim; dhe, (iii) masat e ndërmarra nuk janë joproporcionale. Në veçanti, çdo kusht ose kufizim i vendosur në të drejtat e nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së duhet të mos pengojë shprehjen e lirë të njerëzve për zgjedhje të legjislativit. Kjo nënkupton që kufizimet në fjalë "*duhet të reflektojnë, ose të mos shkojnë në kundërshtim me brengën për të*

mirëmbajtur integritetin dhe efektivitetin e një procedure zgjedhore të krijuar me qëllim të identifikimit të vullnetit të popullit përmes votimit universal.” (Shih rastin e GJEDNJ-së, Partia e Bashkuar Demokratike Ruse Yabloko dhe të tjerët kundër Rusesë, paragrafi 63.)

180. Në këtë kontekst, Gjykata rikujton që për nivel vendor, përveç KEDNJ-së, rëndësi po aq të madhe kanë dispozitat e Kushtetutës që rregullojnë mënyrën e kufizimit të të drejtave të garantuara me Kushtetutë. Në këtë aspekt, Gjykata rikujton përmbajtjen e nenit 55 [Kufizimi i të Drejtave dhe Lirive Themelore] të Kushtetutës, bazuar në të cilin mund të kufizohet edhe e drejta e votës, si një nga të drejtat jo absolute të garantuara me Kushtetutë.
181. Testi i këtij neni kërkon që të vlerësohet nëse: (1) kufizimi i të drejtës është i paraparë me ligj; (2) ekziston një qëllim legjitim që synohet të arrihet me atë kufizim; (3) ekziston një marrëdhënie proporcionaliteti ndërmjet kufizimit të të drejtave dhe qëllimit legjitim që synohet të arrihet (shih rastet e Gjykatës: KO157/18, parashtrues *Gjykata Supreme e Republikës së Kosovës*, Aktgjykim i 13 marsit 2019; KO54/20, parashtrues *Presidenti i Republikës së Kosovës*, Aktgjykim i 31 marsit 2020, paragrafi 197-198; KO61/20, parashtrues *Uran Ismajli dhe 29 deputetë të tjerë të Kuvendit të Republikës së Kosovës*, Aktgjykim i 1 majit 2020). Përgjatë vlerësimit vijues të këtyre pikave, Gjykata gjithashtu do të ketë parasysh kriteret e lartcekura përmes së cilave GJEDNJ bën vlerësimin e kufizimeve që ndërliken me të drejtat e votës.

(1) Nëse kufizimi i të drejtës së votës ishte i paraparë me ligj

182. Përkitazi me atë se a ishte kufizimi i të drejtës për të votuar nga jashtë i “paraparë me ligj”, Gjykata rikujton se institucionet e pushtetit publik gëzojnë një margjinë të lirë të vlerësimit të çështjeve të interesit të përgjithshëm dhe të mbulimit të sferave të ndryshme me ligje specifike.
183. Gjykata rikujton që as neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së e as neni 45 i Kushtetutës nuk flasin në mënyrë specifike për të drejtën e votës nga jashtë e as për mënyrën se si do të mund të kufizohet ajo e drejtë nëse garantohet. Ajo që është e qartë është se këto dy nene, nuk e ndalojnë garantimin e votës nga jashtë, si mënyrë e ushtrimin të aspektit aktiv të së drejtës së votës. Rregullimet e kushteve ligjore të së drejtës për votim nga jashtë, nëse ajo garantohet me ligj, Kushtetuta i ka lënë që të bëhen me norma të rangut ligjor.
184. Në këtë aspekt, Gjykata vëren që shteti i Kosovës, në zbatim të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dhe nenit 45 të Kushtetutës, përmes LZP-së, ka garantuar të drejtën e votës nga jashtë dhe përmes së njëjtit ligj ka përcaktuar kriteret, kushtet dhe afatet për ushtrimin e kësaj të drejte. Për sa i takon specifikisht çështjes së afatit ligjor brenda të cilit duhet të arrijnë votat nga jashtë, LZP ka përcaktuar që vota nga jashtë “*duhet të pranohet nga KQZ-ja 24 orë para ditës së zgjedhjeve*”.
185. Në këtë drejtim, Gjykata konstaton se obligimi i karakterit kufizues që të gjitha votat nga jashtë të arrijnë njëzet e katër (24) orë para datës së zgjedhjeve përbën kufizim të së drejtës së votës të paraparë me ligj.

(2) Nëse ekziston një qëllim legjitim që synohet të arrihet me kufizimin në fjalë

186. Përkitazi me atë se a kishte një “qëllim legjitim” që synohej të arrihej përmes kufizimit të të drejtës për votim nga jashtë, Gjykata rikujton përmbajtjen e neneve relevante të LZP-së, ku është rregulluar kjo mënyrë e veçantë e ushtrimit të së drejtës së votës dhe ku mund të identifikohen qëllimet e synuara për kufizimin e saj.
187. Konkretisht, dy nga trembëdhjetë qëllimet kryesore që LZP kanë për synim të rregullojë: “c) njohj[a] dhe mbrojtj[a] e të drejtës për të votuar dhe kriteret e pranueshmërisë së votës”; dhe “m) procedurat e votimit, numërimit dhe shpalljes së rezultateve” (shih neni 1 i LZP). E drejta për të votuar nga jashtë i garantohet edhe personit që “b) banon jashtë Kosovës ose ka lëshuar Kosovën në apo pas 1 janarit 1998, me kusht që t’i plotësojë kriteret e parapara sipas ligjit në fuqi për të qenë qytetar i Kosovës” (shih neni 5.1 b) i LZP). Votimi jashtë Kosovës garantohet për “Votuesi[n] me të drejtë vote i cili përkohësisht banon jashtë, ose është zhvendosur nga Kosova ka të drejtë të votojë në zgjedhje sipas procedurave dhe afateve kohore të përcaktuara me këtë ligj” (shih neni 6.2 i LZP).
188. Përveç këtyre dispozitave të lartcekura, LZP i ka kushtuar një kapitull të veçantë “Votimi[t] nga Jashtë” ku përcaktohen dispozitat e përgjithshme, aplikimi për të votuar nga jashtë, konfirmimi dhe procesi i ankesave (shih Kapitulli XIV i LZP). Në paragrafin 1 të nenit 96 thuhet se: “Votuesi me të drejtë vote i cili përkohësisht mungon në Kosovë mund të votojë për zgjedhjet për Kuvendin e Kosovës nëse ai ose ajo ka aplikuar suksesshëm për Votim Jashtë Kosovës dhe ka votuar në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe rregullat e KQZ-së.” Më tutje, paragrafi 2 i nenit 96 (i cili është shpallur nga Gjykata Supreme si normë në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ), përcakton se vota përmes votimit nga jashtë duhet të pranohet nga KZQ “para ditës së zgjedhjeve” (shih neni 96 i LZP) që si dispozitë konkretizohet më tutje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 ku theksohet që vota duhet të arrijë 24 orë para ditës së zgjedhjeve.
189. Në këtë aspekt, Gjykata vëren se *ratio legis* e nenit 96.2 të LZP në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 është garantimi i një procesi efikas dhe efektiv të numërimit të votave dhe përmbjlljes së rezultateve zgjedhore brenda një kohe të arsyeshme kohore, duke përfshirë votat nga jashtë ashtu që të njëjtat të konsideron si të ligjshme për tu numëruar dhe për tu përfshirë në rezultatin përfundimtar zgjedhor. Ky qëllim kufizon të drejtën e votës nga jashtë me afat.
190. Gjykata rikujton se sipas praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së, kufizimet e të drejtës së votës janë në pajtim me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së nëse të njëjtat janë në përputhje me: (i) parimin e sundimit të ligjit; dhe (ii) objektivat e përgjithshme të KEDNJ-së.
191. Në këtë aspekt, Gjykata vëren se as neni 45 i Kushtetutës nuk citon specifikisht qëllime legjitime mbi të cilat mund të kufizohet e drejta e votës. Andaj,

kufizimi i kësaj të drejte mund të bëhet nëse është në përputhje me nenin 55 të Kushtetutës si dhe nëse kufizimi në fjalë respekton parimin e sundimit të ligjit dhe objektivat e përgjithshme të KEDNJ-së dhe të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

192. Vendosja e kushteve ligjore dhe afateve respektive për ushtrim të së drejtës së votës janë të domosdoshme për të krijuar një sistem efektiv dhe efikas zgjedhesh të nivelit qendror dhe lokal. Në këtë aspekt, Gjykata konsideron se qëllimet e shprehura përmes LPZ-së që të rregullohen procedurat e votimit nga jashtë me afate respektive në dritën e garantimit të një procesi zgjedhor ku votat arrijnë brenda një afati të caktuar dhe procesi zgjedhor i numërimit nis dhe përfundon brenda një afati të caktuar – janë kufizime ligjore të domosdoshme, të nevojshme dhe legjitime.
193. Kuvendi si ligjvënës ka konsideruar se ky është një afat i duhur, i nevojshëm dhe i arsyeshëm. Kuvendi është në pozicionin më të mirë për të vendosur për një aspekt të tillë rregullativ dhe për të analizuar për nga aspekti i politikave publike cilat afate sigurojnë një proces zgjedhor efikas dhe efektiv që mundëson shprehjen e lirë të vullnetit të popullit. Është Kuvendi ai që përmes ligjeve ka autoritetin të pëcaktojë afatet që konsideron se e ruajnë integritetin e votës dhe të të gjithë procesit zgjedhor. Në rast se është e nevojshme të ndryshohet norma ligjore që përcakton afatin, atëherë mund të shfrytëzohen mekanizmat ekzistues të ligjbërjes për të shtyer para një proces të ndryshimit eventual. Megjithatë, edhe pse Kuvendi si organ legjislativ është ai që vendosë për kornizën ligjore, duke përfshirë afatet për votim nga jashtë, të gjitha çështjet e rregulluara në nivel ligji duhet të jenë gjithnjë në përputhje me Kushtetutën.
194. Andaj, Gjykata thekson se në rrethana të rastit konkret nuk ka para vetës asnjë argument që do të dëshmonte se kushtëzimi i vlefshmërisë së votës nga jashtë me afat specifik brenda të cilit e njejta duhet të arrij në KQZ – të jetë një kufizim që nuk ndjek një qëllim legjitim.
195. Rrjedhimisht, Gjykata konstaton se në rrethana të rastit konkret kufizimi i të drejtës së votës me një afat specifik brenda të cilit votat duhet të arrijnë në KQZ manifeston një qëllim legjitim drejt synimit për të garantuar një proces efikas dhe efektiv të numërimit të votave dhe përmbylljes së rezultateve zgjedhore brenda një kohe të arsyeshme kohore. Kufizimi në fjalë është legjitim si dhe është në pajtim me parimin e sundimit të ligjit dhe me objektivat e përgjithshme të KEDNJ-së dhe të Kushtetutës.

(3) Nëse ekziston një marrëdhënie proporcionaliteti ndërmjet kufizimit të së drejtës së votës dhe qëllimit legjitim që synohet të arrihet me kufizimin në fjalë

196. Përkitazi me atë se a kishte një marrëdhënie “proporcionaliteti” ndërmjet kufizimit të së drejtës për të votuar nga jashtë dhe qëllimit legjitim që synohet të arrihet përmes këtij kufizimi, Gjykata do të vlerësojë nëse masa në fjalë ishte proporcionale në raport me qëllimin legjitim të ndjekur nga kufizimi përkatës.

197. Në këtë drejtim, Gjykata vëren se, në thelb, qëllimi legjitim i normës së LZP që përcaktonte afatin e arritjes së votave nga jashtë 24 orë para ditës së zgjedhjeve ishte përmbyllja e procesit zgjedhor dhe shpallja e rezultateve zgjedhore brenda një afati të arsyeshëm. Pyetja që ngelet ka të bëjë me atë se a paraqet afati i përcaktuar për të arritur këtë synim një masë ndërhyrëse proporcionale apo jo.
198. Në rastet kur GJEDNJ vlerëson se a ishte një ndërhyrje në të drejtën e votës proporcionale apo jo, ajo fillimisht thekson faktin që *“ekzistojnë mënyra të ndryshme të organizimit dhe të mbarëvajtjes së procesit zgjedhor”*. Këto ndryshime të thella, *inter alia*, vërehen *“në aspektin e zhvillimit historik, diversitetit kulturor dhe mendimit politik në Evropë dhe si të tilla i shërbejnë çdo Shteti Kontraktues që t’i përmbrendësoj në vizionin e vet demokratik”*. Kjo sipas GJEDNJ-së nënkupton që proporcionaliteti i një sistemi zgjedhor dhe i çdo kufizimi në të drejtat e votës duhet të analizohet në dritën e rrethanave të një shteti të caktuar (shih *Shindler kundër Mbretërisë së Bashkuar*, kërkesa nr. 19840/09, Aktgjykim i 7 majit 2013, paragrafi 102 dhe referencat e cituara aty).
199. Në këtë kontekst, Gjykata vëren se sistemi zgjedhor i Republikës së Kosovës lejon votimin nga jashtë dhe e kufizon ushtrimin e saj, ndër tjerash, me afate përkatëse. Qëllimi i ligjvënësit është që të caktojë një afat ligjor brenda të cilit duhet të përmbillet procesi i pranimit të pakove me fletëvotime nga jashtë, pasi në të kundërtën kjo do të mund të shkonte në pafundësi të përmbylljes së procesit zgjedhor. Siç u shpjegua edhe në pjesën e parimeve të përgjithshme, të gjitha shtetet që e garantojnë këtë të drejtë, përcaktojnë procedurat dhe afatet respektive për ushtrimin e saj.
200. Gjykata rikujton që për shtetet që e garantojnë të drejtën e votës nga jashtë përmes postës, GJEDNJ vetëm ka theksuar se *“aplikohen qasje dhe mënyra nga më të ndryshmet”* – pa e theksuar se neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së parasheh ndonjë obligim për shtetet përkitazi me mënyrën e organizimit apo afatet që mund të vendosen në legjislationin e shteteve përkatëse. Ato shtete që e garantojnë këtë të drejtë duhet të sigurohen që *“shërbimi postar të jetë i besueshëm dhe i sigurtë”* ashtu që të ruhet integriteti i votës. Gjithashtu, GJEDNJ ka potencuar se në shumicën e vendeve që e lejojnë votimin nga jashtë, ekziston një procedurë paraprake administrative përmes së cilës personat e interesuar duhet të paraqiten dhe të regjistrohen – bazuar në afatet ligjore që përcaktohen nga shtetet që lejojnë këtë formë të votimit (shih *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë*, cituar më lart, paragrafët 39-45).
201. Në aplikim të kësaj praktike gjyqësore, Gjykata vlerëson se norma ligjore në fjalë nuk reflekton ndonjë arbitraritet ose mungësë proporcionaliteti dhe kufizimi i të drejtës së votës me afat, brenda të cilit e njëjta duhet të pranohet në organet kompetente, nuk pamundëson shprehjen e lirë të vullnetit të popullit. Afati në fjalë nuk shkelë thelbin e së drejtës së votës dhe si i tillë nuk pengon e as nuk ka penguar votuesit jo-rezidentë, në rrethana të rastit konkret, që të realizojnë të drejtën e tyre brenda afateve ligjore dhe që votat e tyre të numërohen e më pas përfshihen në rezultatin përfundimtar.

202. Është më se e qartë se ekziston një nevojë e domosdoshme që procesi i pranimit të votave nga jashtë të rregullohet me afate specifike ashtu që të mos lejohet krijimi i një rrethi vicioz të pranimit të vazhdueshëm të votave dhe numërimit të vazhdueshëm të votave në momentet kurdo që ato arrijnë. Kjo do të shkaktonte pamundësinë e përmbylljes dhe të shpalljes së rezultateve përfundimtare. Andaj, afati specifik i përcaktuar me LZP përbën një masë proporcionale që kontribuon drejt garantimit të integritetit të procesit zgjedhor dhe përfundimit të tij në mënyrë efektive.
203. Gjykata përfundimisht vlerëson se masa e ndërmarrë është proporcionale drejt qëllimit që është synuar dhe nuk pakëson të drejtën e votës deri në pikën që ta dëmtojë thelbin e saj. Kufizimi në fjalë është proporcional dhe i nevojshëm për të mirëmbajtur integritetin dhe efektivitetin e procedurës zgjedhore të krijuar me qëllim të identifikimit të vullnetit të popullit përmes votimit universal.
204. Rrjedhimisht, Gjykata arrin në përfundimin se afati ligjor i përcaktuar nga Kuvendi për arritjen e votave nga jashtë përmes nenit 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 ishte një kufizim i të drejtës së votës i cili ishte në përputhje me nenin 55 të Kushtetutës ngase i njëjti: (1) ishte i paraparë me ligj; (2) kishte një qëllim legjitim që synohej të arrihej me atë kufizim; dhe (3) kishte një marrëdhënie proporcionaliteti ndërmjet kufizimit të kësaj të drejte dhe qëllimit legjitim që synohej të arrihej me atë kufizim. Në rrethanat e rastit konkret, kufizimi me afat ligjor i të drejtës së votës (si e drejtë relative dhe jo absolute) nuk ka qenë arbitrar dhe nuk ka ndikuar në pamundësim të shprehjes së lirë të vullnetit të popullit përkitazi me përfaqësuesit e vet në Kuvend.

Nëse vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme janë në përputhje me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dhe nëse arsyetimi i Gjykatës Supreme është i mjaftueshëm dhe adekuat

205. Gjykata sërish rikujton që Gjykata Supreme kishte shpallur nenin 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 si normë të rangut ligjor në kolizion ose kundërshtim me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, si normë e rangut kushtetues.
206. Në këtë drejtim, Gjykata paraprakisht sqaron se garancitë e nenit 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së mbi bazën e praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së dhe të kësaj Gjykate - nuk janë të aplikueshme në konteste zgjedhore (shih ndër të tjera, rastin e GJEDNJ-së, *Pierre-Bloch kundër Francës*, Aktgjykim i 21 tetorit 1997, paragrafi 50; shih gjithashtu rastin KI48/18, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, cituar më lart, paragrafi 185). Çështjet që përfshijnë konteste zgjedhore bien jashtë fushëveprimit të nenit 6 të KEDNJ-së përderisa ato kanë të bëjë me “të drejta politike” dhe rrjedhimisht nuk e përmbushin kriterin e të qenurit “të drejta dhe obligime civile” sipas paragrafit 1 të nenit 6 të KEDNJ-së (shih rastin e GJEDNJ-së, *Paunović dhe Milivojević kundër Serbisë*, Aktgjykim i 24 majit 2016, paragrafi 75).

207. Kjo nuk nënkupton që vendimet që ndërliken me konteste zgjedhore nuk duhet të jenë të arsyetuara. Megjithatë, arsyetimi i një vendimi gjyqësor në konteste zgjedhore duhet të vihet në kontekstin e nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dhe nenit 45 të Kushtetutës. Sipas GJEDNJ-së, procedura e shqyrtimit të kontesteve zgjedhore duhet të përfshijë patjetër një “vendim mjaftueshëm të arsyetuar” në mënyrë që “të parandalohet abuzimi i pushtetit nga autoriteti relevant vendimmarrës” (shih rastin e GJEDNJ, *Kerimova kundër Azerbajxhanit*, nr. 20799/06, Aktgjykim i 30 shtatorit 2010, paragrafët 44-45; shih gjithashtu rastin e Gjykatës Kushtetuese KI48/18, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, cituar më lart, paragrafi 185 dhe rastet e raportet tjera të cituara aty).
208. Andaj, në përputhje me praktikën e lartcekur gjyqësore, Gjykata do të vlerësojë kushtetutshmërinë e dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme në dritën e garancive të nenit 45 të Kushtetutës dhe nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
209. Në këtë aspekt, Gjykata fillimisht rikujton faktin që të dy vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme janë pothuajse identike, si për nga arsyetimi ashtu edhe për nga përfundimet e arritura. Rrjedhimisht, analiza e Gjykatës për të dyja vendimet do të jetë e përbashkët.
210. Rrethanat e rastit konkret tregojnë se në këtë rast zgjedhor kemi të bëjmë me të drejtën për tu zgjedhur, respektivisht aspektin pasiv të së drejtës së votës i cili synohet të mbrohet nga parashtruesi i kësaj kërkesë, Koalicioni “NISMA-AKR-PD” (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese KI01/18, *Gani Dreshaj dhe Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, cituar më lart, pjesën ku shpjegohet gjerësisht koncepti i aspektit pasiv të së drejtës së votës, paragrafët 99-122).
211. Gjykata rikujton që Gjykata Supreme kishte shfuqizuar dy vendime të PZAP-së që nuk lejonin numërimin e dy pakove me vota që kishin arritur jashtë afatit të paraparë ligjor, duke e zëvendësuar atë qëndrim me qëndrimin se ato vota, pavarësisht se ishin pranuar jashtë afatit, duhet të numëroheshin.
212. Për sa i takon çështjes së afatit ligjor brenda të cilit duhet të arrijnë votat nga jashtë, si çështje kryesore në këtë rast, Gjykata rikujton që as për Gjykatën Supreme e as për KQZ-në apo PZAP-në nuk kishte ndonjë dilemë rreth qartësisë së normës ligjore dhe faktit që ajo normë ligjore parashihte obligimin për praninë të votave nga KQZ një ditë para ditës së zgjedhjeve.
213. Rrjedhimisht, në të dy vendimet e kontestuara Gjykata Supreme pranoi se sipas legjislacionit zgjedhor në fuqi, të gjitha votat që kërkohej të numëroheshin do duhej të arrinin në KQZ të paktën një ditë para ditës së zgjedhjeve të 6 tetorit 2019. Megjithatë, ndryshe nga KQZ dhe PZAP të cilat insistonin në zbatimin e normës ligjore në fjalë, Gjykata Supreme kishte konsideruar se ajo normë ligjore është në “kolizion” me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Si rrjedhojë, Gjykata Supreme kishte vendosur të mos aplikojë normën ligjore të LJP-së por të zbatojë direkt nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ – duke lejuar dhe urdhëruar kështu KQZ-në që të numërojë votat që kishin arritur pas afatit të përcaktuar me ligj dhe t’i përfshijë ato në rezultatin përfundimtar.

214. Vendimarrjen e saj në dy vendimet e kontestuara Gjykata Supreme e kishte arsyetuar fillimisht duke u thirrur në nenet 31.1, 32, 54 të Kushtetutës dhe nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Nga arsyetimi në fjalë, vërehet se Gjykata Supreme vetëm kishte cituar përmbajtjen e këtyre neneve pa shpjeguar asgjë tjetër rreth aplikueshmërisë dhe lidhshmërisë së tyre me rrethanat e rastit dhe me përfundimin e arritur për kolizion normash.
215. Më konkretisht, Gjykata vëren se Gjykata Supreme nuk kishte marrë parasysh faktin që neni 31 i Kushtetutës në parim nuk aplikohet në konteste zgjedhore përkundër faktit që në një rast tjetër zgjedhor në vitin 2019 Gjykata Kushtetuese veçse e kishte theksuar këtë qëndrim të GJEDNJ-së (shih rastin e Gjykatës Kushtetuese KI48/18, *parashtrues Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, cituar më lart, paragrafin 185). Ndërkaq, për sa i takon neneve 32 dhe 54 të Kushtetutës, Gjykata Supreme nuk kishte dhënë asnjë argument se si ishte shkelur e drejta për mjete juridike apo se si ishte cenuar mbrojtja gjyqësore e të drejtave e ndonjëres palë.
216. Gjykata Supreme më tutje kishte cituar nenin 22 të Kushtetutës dhe në bazë të përmbajtjes së këtij neni kishte konstatuar se: *“konkludimi juridik i PZAP-së se apeli i paraqitur nga subjekti politik [...] (LVV) është i pabazuar, bie ndesh me Protokollin nr. 1-Neni 3 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.”* Sipas Gjykatës Supreme konkludimi i PZAP-së se fletëvotimet janë të pasafatshme *“është në kundërshtim me nenin e cekur i cili garanton të drejtën për të votuar dhe të drejtën për tu zgjedhur”* ngase *“Parimi i votimit universal është shumë i fortë dhe shtetit i kërkohet në mënyrë shumë strikte të justifikojë humbjen e votës nga individë ose kategori të caktuara personash”*.
217. Në bazë të arsyetimit të lartcekur Gjykata Supreme kishte arritur në përfundimin se *“neni 96 par. 2 i Ligjit për Zgjedhjet të Përgjithshme të Republikës së Kosovës dhe neni 4 par. 4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 janë në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut i cili përfshin të drejtën për zgjedhje të lira, dhe në rastin konkret votuesit pa fajin e tyre ishin privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tyre në lidhje me zgjedhjen e anëtarëve të Parlamentit të Republikës së Kosovës”* dhe se, për rrjedhojë, *“votuesve u është mohuar vetë thelbi i së drejtës për të votuar, siç garantohej nga neni 3 i Protokollit nr. 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut”*.
218. Krejt në fund, Gjykatës Supreme theksoi se *“arritja me vonesë e [...] fletëvotimeve nuk tangon rregullsinë dhe ligjshmërinë e tyre, meqë, në njërën anë, këta votues kanë votuar në kohën e duhur dhe pa fajin e tyre fletëvotimet e tyre nuk kanë arritur në KQZ para ditës së zgjedhjeve, dhe në anën tjetër, se procesi i numërimit të fletëvotimeve ka qenë në vazhdim e sipër dhe kjo nuk kishte për të ndikuar në rregullsinë e procesit të numërimit të fletëvotimeve.”* Përkundrazi, sipas Gjykatës Supreme *“mos numërimi i këtyre fletëvotimeve, me bazë ligjore dhe kushtetuese, e bën të kontestueshëm gjithë procesin e numërimit të fletëvotimeve në këto zgjedhje parlamentare”*.
219. Gjykata rikujton që veçanërisht në rastet kur ndryshohet një vendim i një shkalle më të ulët, gjykata që ndryshon vendimarrjen paraprahe e ka për

- obligim që të ofrojë një “vendim mjaftueshëm të arsyetuar” ashtu që vendimarrja e saj të mos shëndrrohet në vendimarrje “arbitrare” por të jetë e bazuar në argumente bindëse dhe arsyeime përkatëse që mbështesin përfundimet e arritura.
220. Gjykata vlerëson se arsyetimi i Gjykatës Supreme dhe përfundimet e arritura bazuar në atë arsyetim nuk plotësojnë kriteret e një vendimi mjaftueshëm të arsyetuar. Në rrethana të rastit konkret, Gjykata Supreme ka dështuar të arsyetojë përse qëndrimet e PZAP-së kanë qenë të gabuara dhe në papajtueshmëri me LZP-në, Kushtetutën dhe KEDNJ-në. Gjykata Supreme gjithashtu ka dështuar të arsyetojë specifikisht se përse afati ligjor i përcaktuar me LZP është në kundërshtim me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
221. Arsyetimi nuk mund të kalojë pragun e mjaftueshmërisë e as të mos cilësohet si jo-arbitrar ngase Gjykata Supreme nuk ka elaboruar asnjë nga çështjet vijuese që ishin relevante dhe të nevojshme për tu qartësuar në rrethanat e rastit konkret, si për shembull: (i) çfarë nënkupton “parimi i votimit universal” në të cilin është thirrur, si ndërlidhet ai parim me të drejtën e votës nga jashtë dhe si është shkelur i njëjti në rrethanat e rastit konkret; (ii) cilat janë obligimet që neni 3 i Protokollit nr. 1 i KEDNJ-së vendosë mbi shtetet përkitazi me votimin nga jashtë; (iii) çfarë është saktësisht ajo që e bën afatin e përcaktuar në nenin 96.2 të LZP në lidhje me nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore 03/2013 të jetë normë në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
222. Lidhur me këtë, Gjykata vëren se Gjykata Supreme ka përmendur shkarazi disa nga koncepte të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së – mirëpo nuk e ka elaboruar asnjërin prej tyre në dritën e rrethanave të rastit konkret. Gjykata Supreme nuk e ka mbështetur vendimarrjen e saj me ndonjë argument të vlefshëm juridik ose ligjor, dokument ndërkombëtar, praktikë gjyqësore të GJEDNJ-së, opinion/raport të Komisionit të Venecias apo ndonjë arsyetim tjetër bindës që do të arsyetonte dhe mbështeste përfundimet e saj për kolizion të mundshëm.
223. Së pari, për sa i takon shkeljes së parimit të votimit universal, Gjykata Supreme kishte theksuar se parimi i votimit universal “*është shumë i fortë*” dhe shtetit i kërkohet në mënyrë shumë strikte të justifikojë humbjen e votës nga individë ose kategori të caktuara personash. Gjykata rikujton se sipas Kodit të Praktikës së Mirë në Çështje Zgjedhore të përgatitur nga Komisioni i Venecias: “*Votimi universal konsiston në të drejtën zgjedhore aktive (e drejta për të votuar) si dhe pasive (e drejta për t’u zgjedhur). E drejta për të zgjedhur dhe për t’u zgjedhur mund t’i nënshtrohet një numër kushtesh [...]. Kushtet më të zakonshme janë ato që kanë të bëjnë me moshën dhe shtetësinë*” (shih pikën 1. Votimi universal, 1.1. Rregulli dhe Përjashtimet, faqe 14). Në rrethanat e rastit konkret, Gjykata vëren se ky parim nuk ishte shkelur dhe se nuk kishte humbje të votës e as mohim të së drejtës së votës por thjesht aplikim korrekt të afateve ligjore të LZP-së. Çështja konkrete nuk kishte të bënte asgjë me moshën ose shtetësinë e votuesve por vetëm me afatin brenda të cilit votat duhet të arrijnë në Kosovë. Andaj, Gjykata konsideron se arsyetimi i Gjykatës Supreme përkitazi me këtë parim është i mangët dhe ka dërguar në interpretim të pasaktë të këtij parimi.

224. Së dyti, për sa i takon obligimeve që neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së vendosë mbi shtetet përkitazi me votimin nga jashtë, Gjykata Supreme kishte theksuar se ky nen “*përfshin të drejtën për zgjedhje të lira*” dhe se votuesve iu është mohuar “*thelbi*” i së drejtës së votës. Përderisa Gjykata pajtohet me konstatimin se ky nen i KEDNJ-së përfshin të drejtën për zgjedhje të lira, Gjykata nuk pajtohet me konstatimin se në rastin konkret ishte shkelur thelbi i së drejtës së votës. Kjo për faktin se një konstatim i tillë është haptazi në kundërshtim me praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së ku ishte theksuar se mosmundësimi i shtetasve grek jo-rezident që të mos kenë fare mundësi të votojnë nga jashtë nuk kishte shkelur thelbin e së drejtës së votës. Për rrjedhojë, mundësimi i votimit nga jashtë por kushtëzimi i kësaj të drejte me caktim të afatit brenda të cilit votat duhet të arrijnë paraqet ndëhyrje shumë më e vogël në të drejtën e votës që kurrësi nuk mund të konsiderohet se ka mohuar “*thelbin*” e së drejtës së votës në rastin konkret (shih *Sitaropoulos dhe Giakoumopoulos kundër Greqisë*, cituar më lart). Andaj, Gjykata konsideron se arsyetimi i Gjykatës Supreme përkitazi me thelbin e së drejtës së votës është i mangët dhe ka dërguar në interpretim të pasaktë të këtij koncepti.
225. Së treti, për sa i takon asaj se çfarë është saktësisht ajo që e bën afatin e përcaktuar në nenin 96.2 të LZP në lidhje me nenin 4.4. të Rregulles Zgjedhore 03/2013 të jetë normë në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, Gjykata Supreme kishte arsyetuar se këto norma ligjore “*janë në kolizion*” ngase “*votuesit ishin privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tyre*” në lidhje me zgjedhjen e deputetëve të Kuvendit. Kjo, rrjedhimisht, sipas Gjykatës Supreme iu kishte mohuar votuesve thelbin e së drejtës së votës që garantohet me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
226. Për sa i takon konstatimit të gabuar të Gjykatës Supreme se thelbi i votës është mohuar, Gjykata thirret në arsyetimin e saj më lart ku veçse u qartësua kjo çështje bazuar në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së. Ndërkaq, përkitazi me faktin se votuesit ishin privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tyre përkitazi me përfaqësuesit e tyre në Kuvend, Gjykata gjithashtu konsideron se edhe ky konstatim i Gjykatës Supreme është i pabazuar në fakte dhe në kundërshtim me interpretimin e KEDNJ-së sipas praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së.
227. Në rastin më klasik, GJEDNJ konsideron se votuesve iu mohohet mundësia për të shprehur mendimin e tyre drejt zgjedhjes së përfaqësuesve të tyre kur ata fare nuk kanë asnjë mundësi që të shprehen dhe të votojnë. Për shembull, në rastin *Aziz kundër Qipros* (shih kërkesa nr. 69949/01, Aktgjykim i 22 qershorit 2004, paragrafët 26-30), GJEDNJ kishte gjetur se parashtruesi që ishte anëtar i komunitetit Turko-Qipriot që jetonte në zonën e e Qipros të kontrolluar nga Qeveria e Qipros, “*ishte tërësisht i privuar nga mundësia për të shprehur mendimin e tij në zgjedhjen e anëtarëve të Kuvendit të vendit që ai ishte shtetas dhe në të cilin jetonte.*” Si rrjedhojë, për shkak të pamundësisë absolute të ushtrimit të së drejtës së votës, GJEDNJ kishte gjetur shkelje të “*thelbit*” të së drejtës së votës të garantuar me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së. Madje, në këtë rast, GJEDNJ kishte urdhëruar Qeverinë e Qipros që të ndërmerre një reformë përmes së cilës do të zbatonte masat e duhura dhe të nevojshme për të siguruar të drejtën e votës për personat që fare nuk mund

ta ushtronin atë të drejtë (shih *Aziz kundër Qipros*, cituar më lart, paragrafi 43).

228. Praktika gjyqësore e GJEDNJ-së nuk ka asnjë rast të vetëm ku konstatohet shkelje e thelbit të së drejtës së votës sipas arsytimit dhe interpretimit që Gjykata Supreme i ka bërë KEDNJ-së. E as praktika ekzistuese për të drejtën e votës nuk dërgon asesi në përfundimin se kushtëzimi i të drejtës së votës nga jashtë me afat mund të konsiderohet si shkelje e thelbit të së drejtës së votës. Andaj, edhe në këtë aspekt, arsyetimi i Gjykatës Supreme është i mangët, i pasaktë dhe arbitrar për arsye se thirret në dispozita të KEDNJ-së si mënyrë për të mos aplikuar një normë ligjore pa dhënë mbështetje të duhura për përfundimet e arritura.
229. Përveç kësaj, Gjykata gjithashtu merr parasysh vendimet e PZAP-së, si instancë e parë në konteste zgjedhore, të cilat Gjykata Supreme i kishte rrëzuar pa ndonjë arsyetim bindës. Siç u tha dhe më lart, në rastet kur instanca e dytë për konteste zgjedhore rrëzon vendimmarrjen e organit të shkallës së parë dhe arsyetimin e saj e zëvendëson me arsyetim të vetin – lind nevoja e një arsyetimi të qartë dhe të mjaftueshëm ligjor se përse është arritur tek një përfundim krejtësisht i kundërt. Vetëm një arsyetim i tillë i mjaftueshëm mundëson që “*të parandalohet abuzimi i pushtetit nga autoriteti relevant vendimmarrës*” (shih rastet e cituara më lart, *Kerimova kundër Azerbajxhanit*, paragrafët 44-45; *KI48/18*, parashtrues *Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës*, paragrafi 185).
230. Në thelb, Gjykata rikujton se PZAP konsideronte se neni 96.2 i LZP-së dhe neni 4.4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 nuk e mohojnë thelbin e të drejtës së votës ngase kjo e drejtë kushtetuese mund të shfrytëzohet nga votuesit nga jashtë, por që normat ligjore në fjalë vetëm kanë “*përcaktuar rregullat se si mund të shfrytëzohet kjo e drejtë, [...] çka do të thotë se të njëjtat [votat nga jashtë] duhet të arrijnë në KQZ, në afatin prej 24 orëve, para ditës së zgjedhjeve.*” Sipas PZAP-së: “*Si votuesit brenda Kosovës, që kanë afat ligjorë të votojnë në ditën e votimit kur hapen Qendrat e Votimit [...] siç kanë votuar në këto zgjedhje me datë 06.10.2019, nga ora 07:00 e deri në ora 19:00, që sipas nenit 88 paragrafi 2 të LZP-së, askush nuk mund të hyjë në Qendrën e Votimit, për të votuar pasi që të mbyllet e njëjta, ashtu edhe për votuesit jashtë Kosovës, është kushti ligjor sipas nenit 96 paragrafi 2 të LZP-së, që pakot me fletëvotime të pranohen nga KQZ-ja, para ditës së zgjedhjeve, që në këtë rast siç edhe u konstatua më lart 4639 pako me fletëvotime të votuesve jashtë Kosovës, janë pranuar nga KQZ-ja, pas afatit të përcaktuar ligjor*”.
231. Më tutje, PZAP po ashtu arsyetonte se: “*Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës [LZP] është në përputhje me Konventë[n] Evropiane për Të Drejtat e Njeriut, respektivisht me protokollin shtesë të saj, më konkretisht me nenin 3.3 të këtij protokollin shtesë, sepse ky kontroll parasheh obligime për shtetet që të sigurojnë mekanizma që iu mundësojnë qytetarëve të ushtrojnë të drejtën e tyre, për të zgjedhur apo për tu zgjedhur, ndërsa neni 96 i LZP-së, nuk e cenon një të drejtë të tillë, por e kufizon afatin e pranimin të fletëvotimit, dhe në këtë rast votuesit jashtë Kosove, kanë pasur afat të mjaftueshëm kohor, për të shfrytëzuar të drejtën e tyre të votës. Këtë të drejtë e kanë*

shfrytëzuar mijëra votues të tjerë jashtë vendit, në afatet e përcaktuara me ligj dhe pakot me fletëvotime të të njëjtëve, janë trajtuar të vlefshme”.

232. Gjithashtu, PZAP arsyetonte se: *“Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës është nxjerrë në përputhje me praktikën më të mira të shteteve anëtare të BE-së, ku pjesa dërrmuese e këtyre shteteve e kanë përcaktuar se fletëvotimet duhet ta arrijnë para ditës së zgjedhjeve, ndërsa një pakicë e shteteve e kanë të rregulluara në atë mënyrë që fletëvotimet duhet të arrijnë deri në mbylljen e vendvotimeve në ditën e zgjedhjeve. Krejt kjo i kontribuon garantimit të integritetit të procesit zgjedhor, pasi pranimi i pakove me fletëvotime, pas afatit ligjor të cekur më lartë e minon dhe cenon integritetin e procesit zgjedhor. Në këtë frymë janë edhe rekomandimet e (...) Komisionit të Venecias, Kodi i Praktikës së Mirë në Çështjet Zgjedhore i miratuar datë: 18-19 tetor 2002, të cilat parashohin: “Votimi me postë do të zhvillohej nën një procedurë të veçantë disa ditë para zgjedhjeve”.*
233. Si përfundim, PZAP konstatoi se: *“Pranimi dhe trajtimi i pakove me fletëvotime të arritura pas afatit, përveç cenimit të integritetit të procesit zgjedhor e fut KQZ-në, në një rreth vicioz nga i cili është problem të dilet, sepse kjo ia mundëson KQZ-së, që në një afat optimal, të shpall rezultatin zgjedhor dhe nuk afatizon procesin e pranimit të pakove me fletëvotime nga votuesit jashtë vendit. Kjo i bie në kundërshtim me qëllimin e ligjvënësit, pasi ligjvënësi ka pasur për qëllim që të caktoj afatin ligjor, brenda të cilit duhet të përmbillet procesi i pranimit të pakove me fletëvotime, pasi në të kundërtën kjo do të shkonte në pafundësi të përmbylljes së këtij procesi zgjedhor”.*
234. Gjykata vëren se këto argumente të PZAP-së, Gjykata Supreme nuk kishte arritur t’i kundërshtojë e as t’i vërtetojë si të gabuara. Gjykata Supreme nuk kishte arritur të dëshmojë, me asnjë argument bindës, se përse kjo linjë e arsytimit të PZAP-së duhej zëvendësuar me një linjë krejtësisht tjetër që nuk ishte në përputhje me LQP-në dhe praktikën e deritashme zgjedhore.
235. Rrjedhimisht, Gjykata konstaton se Gjykata Supreme nuk ka ofruar arsyetim të mjaftueshëm ligjor e kushtetues dhe se vendimmarrja e saj në rrethana të rastit konkret ishte arbitrare dhe, për rrjedhojë, në kundërshtim me garancitë e nenit 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.

Kërkesa për masë të përkohshme

236. Gjykata rikujton se parashtruesi i kërkesës kishte kërkuar vendosjen e masës së përkohshme përmes së cilës do të ndalohej certifikimi *“[...] i zgjedhjeve [të 6 tetorit 2019] deri në një vendim përfundimtar [...] lidhur me kërkesën kryesore”* të rastit në fjalë.
237. Më 10 dhjetor 2020, Gjykata e shpalli kërkesën të pranueshme dhe gjeti shkeljet e specifikuar në dispozitiv të këtij Aktgjykimi. Kjo vendimmarrje e bën mëtutje të panevojshme shqyrtimin e kërkesës për masë të përkohshme.

Efektet e Aktgjykimit të Gjykatës Kushtetuese

238. Gjykata në njëerën anë ka shpallur të dy Aktgjykimet e Gjykatës Supreme si vendime në papajtueshmëri me nenin 45 të Kushtetutës dhe nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së; ndërkaq, në anën tjetër, Gjykata ka shpallur të dy Vendimet e PZAP-së si vendime në pajtim me po ato nene. Për rrjedhojë, Gjykata i ka shfuqizuar vendimet e Gjykatës Supreme dhe i ka lënë në fuqi vendimet e PZAP-it. Së fundmi, sa i përket përputhshmërisë së afatit për praninë të votave nga jashtë të përcaktuar me nenin 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr.03/2013, Gjykata ka konstatuar se kjo normë ligjore nuk është në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
239. Në të gjitha rastet kur konstatohet shkelje e të drejtave dhe lirive të njeriut e cila nuk mund të riparohet tërësisht e as të kthehet në pikën zero kur shkelja nuk ka ekzistuar, shtrohet pyetja e efektit të Aktgjykimit që konstaton shkeljen në fjalë.
240. Në këtë drejtim, Gjykata rikujton që në praktikën e saj gjyqësore të deritanishme nuk është sqaruar më parë çështja e efektit të Aktgjykimit të Gjykatës përkitazi me shkelje të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dhe nenin 45 të Kushtetutës. Pyetja e efektit të vendimmarrjes është shtruar vetëm për nene të tjera të Kushtetutës dhe KEDNJ-së (shih, në këtë drejtim, Aktgjykimin e Gjykatës Kushtetuese në rastin KI193/18, parashtrues *Agron Vula*, Aktgjykim i 22 prillit 2020, paragrafët 149-151 ku, në mes referencave të tjera, citohet edhe rasti i GJEDNJ-së, *Kingsley kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Aktgjykim i 28 majit 2002, paragrafi 40; KI10/18, parashtrues *Fahri Deqani*, Aktgjykim i 8 tetorit 2019, paragrafët 116-120; KI108/18, parashtrues *Blerta Morina*, Aktvendim për Papranueshmëri i 1 tetorit 2019, paragrafi 196).
241. Në vendimet e lartcekura e të lartcituarra, në thelb, Gjykata ka qartësuar se ndonëse ajo “*nuk ka autorizime ligjore për caktimin e ndonjë lloji apo mënyre të kompensimit për rastet kur konstaton shkelje të dispozitave respektive kushtetuese*”; një aspekt i tillë nuk nënkupton që individët () “*nuk kanë të drejtë të kërkojnë dëmshpërblim nga autoritetet publike në rast të konstatimit të shkeljes së të drejtave dhe lirive të tyre bazuara në ligjet e zbatueshme në Republikën e Kosovës*”.
242. Rastet e lartcekura të Gjykatës dallojnë nga rasti i tanishëm për nga faktet, çështjet e trajtuara, pretendimet e ngritura dhe nenet e trajtuara. Megjithatë, parimet e theksuara vlejné edhe për rastet kur Gjykata gjen shkelje të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës. Ky konfirmim gjendet edhe në nivel të GJEDNJ-së.
243. Në këtë aspekt, Gjykata thirret specifikisht në rastin *Paunović dhe Milivojević kundër Serbisë*, ku GJEDNJ kishte gjetur shkelje të nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së për arsye se “*përfundimi i mandatit të parashtruesit [deputet i zgjedhur i Kuvendit të Serbisë] ishte bërë në shkelje të Ligjit për Zgjedhjen e Deputetëve të Kuvendit*”. Revokimin e mandatit të tij të deputetit GJEDNJ e konsideroi si akt që ishte kryer jashtë kornizës së aplikueshme ligjore dhe si i

- tillë ishte një revokim i paligjshëm (shih rastin e GJEDNJ: *Paunović dhe Milivojević kundër Serbisë*, kërkesa nr. 41683/06, Aktgjykim i 24 majit 2016, paragrafët 61-66).
244. Për sa i takon efekteve të Aktgjykimit, GJEDNJ u deklarua për çështjen e dëmit material dhe jo-material.
245. Sa i përket dëmit material, deputeti parashtrues kishte kërkuar që të kompensohej 4,600.00 EUR për dëmin material të shkaktuar e që korrespondonte me pagën neto dhe shtesat që ai do të mund t'i merrte si deputet (po të mos i revokohej mandati) përgjatë periudhës nga 16 maj 2006 deri më 14 shkurt 2007. GJEDNJ e pranoi këtë kërkesë të parashtruesit dhe urdhëroi Qeverinë e Serbisë që t'ia paguajë po atë shumë deputetit parashtrues në emër të dëmit material që ai kishte pësuar si pasojë e revokimit të paligjshëm të mandatit të tij (shih rastin *Paunović dhe Milivojević kundër Serbisë*, cituar më lart, paragrafët 81-84).
246. Sa i përket dëmit jo-material, deputeti parashtrues kishte kërkuar që të kompensohej 100,000.00 EUR për dëmin jo-material që ai pretendonte se kishte pësuar si pasojë e mohimit të mundësisë që të ushtrojë mandatin e tij të fituar të deputetit dhe si pasojë e sulmeve dhe padrejtësive që ai dhe familja e tij kishin pësuar. GJEDNJ e refuzoi këtë kërkesë të parashtruesit dhe deklaroi në paragrafin 84 specifikisht se: “[...] gjetja e shkëljes së nenit 3 të Protokollit nr. 1 përbën dëmshpërblim të drejtë të mjaftueshëm për sa i takon dëmit jo-material dhe rrjedhimisht Gjykata nuk jep dëmshpërblim për këtë aspekt” (shih rastin *Paunović dhe Milivojević kundër Serbisë*, cituar më lart, paragrafi 84).
247. Në vijim, duke ndjekur parimet e lartcekura, Gjykata do të qartësojë se cilat janë efektet e Aktgjykimit në rastin KI207/19.
248. Në këtë drejtim, Gjykata fillimisht thekson faktin që ky Aktgjykim nuk mund të prodhojë efekt juridik prapaveprues në lidhje me pakot me vota të cilat tashmë janë numëruar nga KQZ me urdhër të Gjykatës Supreme, duke ditur faktin se ato vota tashmë janë përfshirë në rezultatin përfundimtar të zgjedhjeve të 6 tetorit 2019 të certifikuar nga KQZ me 27 nëntor 2019. Siç është thënë edhe më lart, deputetët e legjislaturës së VII të Kuvendit të Republikës së Kosovës janë zgjedhur bazuar në ato rezultate tashmë të konfirmuara. Në këtë aspekt, Gjykata gjithashtu ka parasysh që bazuar në paragrafin 4 të nenit 103 [Ruajtja e fletëvotimeve dhe transportimi i materialit zgjedhor] KQZ-ja me një vendim, pas certifikimit zyrtar të rezultatit të zgjedhjeve, shkatërron materialet zgjedhore, përfshirë edhe fletëvotimet, në kohën e përshtatshme brenda gjashtëdhjetë (60) ditëve, përveç nëse udhëzohet ndryshe nga PZAP.
249. Thënë këtë, kjo nuk do të thotë se ky Aktgjykim është thjesht deklarativ dhe pa asnjë efekt. Janë të paktën tri efekte të menjëhershme të këtij Aktgjykimi; dhe një efekt që ky Aktgjykim mundëson në varësi të vullnetit të parashtruesit të kërkesës.

250. Efekti i parë ka të bëjë me sqarimet interpretative kushtetuese që ky Aktgjykim përçon përkitazi me të drejtat dhe obligimet e gjykatave të rregullta kur ato ballafaqohen me norma ligjore që pretendojnë se janë në kolizion me norma të rangut kushtetues.
251. Efekti i dytë është shfuqizimi i dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme si të papajtueshme me Kushtetutën dhe KEDNJ-në dhe lënia në fuqi e dy vendimeve të PZAP-së si të pajtueshme me Kushtetutën dhe KEDNJ-së. Përmes këtij shfuqizimi, respektivisht lënies në fuqi, ky Aktgjykim sqaron për të ardhmen se, përderisa Kuvendi lë në fuqi nenin 96.2 i LZP-së, të gjitha votat që arrijnë në KQZ pas afatit të paraparë ligjor duhet të deklarohen si vota të pavlefshme dhe nuk duhet të përfshihen në rezultatin përfundimtar të zgjedhjeve.
252. Efekti i tretë është qartësimi se në rrethanat e rastit konkret nuk ka ekzistuar kolizion në mes të normës së rangut ligjor (neni 96.2 i LZP në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2003) dhe asaj të rangut kushtetues (neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së); dhe se, Gjykata Supreme i ka tejkuluar autorizimet e saj kushtetuese duke deklaruar kolizionin në fjalë në mënyrë arbitrare dhe pa arsyetim të mjaftueshëm e adekuat.
253. Efekti i katërt, që ky Aktgjykim mundëson por nuk urdhëron, është fakti që parashtruesit të kërkesës ose palëve të tjera që mund të preken nga ky Aktgjykim, iu lind e drejta për shfrytëzimin e mjeteve të tjera juridike në dispozicion për realizimin e mëtejme të të drejtave në përputhje me gjetjet e këtij Aktgjykimi.

Përfundime

254. Kërkesa KI207/19 ishte parashtruar nga Koalicioni “NISMA-AKR-PD pas zgjedhjeve të parakohshme për Kuvend të 6 tetorit 2019. Në mënyrë të veçantë, ky rast kishte të bënte me “Votimin nga Jashtë” të realizuar nga shtetasit e Republikës së Kosovës përmes postës nga vende të ndryshme jashtë Kosovës.
255. Çështja kushtetuese që ngërthen kërkesa në fjalë është përputhshmëria me Kushtetutën dhe KEDNJ-në e dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme, respektivisht Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.20/2019] të 30 tetorit 2019 dhe Aktgjykimit [A.A.U.ZH.nr.21/2019] të 5 nëntorit 2019. Konkretisht, nëse vendimmarrja e Gjykatës Supreme se votat nga jashtë vendit duhet të numëroheshin përkundër faktit që ato kishin arritur në KQZ pas afatit prej njëzet e katër (24) orësh para ditës së zgjedhjeve të përcaktuar me nenin 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4 të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013, ishte në kundërshtim: (i) me nenin 7 [Vlerat] të Kushtetutës; (ii) paragrafin 1 të nenit 31 [E drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] të Kushtetutës në lidhje me paragrafin 1 të nenin 6 (E drejta për gjykim të drejtë) të KEDNJ; dhe, (iii) nenin 45 [Të Drejtat Zgjedhore dhe të Pjesëmarrjes] të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 (E drejta për zgjedhje të lira), të Protokollit nr. 1 të KEDNJ.
256. Sipas fakteve të rastit, PZAP përmes Vendimeve [A.nr.375-2/2019 i 28 tetorit 2019; dhe A.nr.381/2019 i 3 nëntorit 2019] kishte konstatuar se KQZ, sipas LZP-së, nuk duhet t'i numërojë pakot e arritura pas afatit të përcaktuar ligjor e

as t'i përfshijë ato në rezultatin përfundimtar. Ndërkaq, më pas, Gjykata Supreme kishte rrëzuar vendimmarrjen e PZAP dhe kishte konstatuar se ndonëse qëndron fakti që votat kanë arritur pas afatit ligjor KQZ duhet t'i numërojë ato vota dhe t'i përfshijë në rezultatin përfundimtar. Gjykata Supreme konsideronte se norma ligjore që përcakton afatin, respektivisht neni 96.2 i LZP dhe ai 4.4 i Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 është normë ligjore në **“kolizion”** me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së dhe se rrjedhimisht duhet urdhëruar KQZ-në që t'i numërojë pakot në fjalë përkundër faktit që ato kanë arritur pas afatit ligjor. Pasi që KQZ zbatoi vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme, rezultati zgjedhor i certifikuar nga KQZ më 27 nëntor 2019, përfshin edhe votat e numëruara nga pakot e kontestuara që kishin arritur pas afatit të përcaktuar ligjor.

257. Parashtruesi i kërkesës po ashtu pretendoi se Gjykata Supreme në kundërshtim me Kushtetutën ka vendosur të aplikojë drejtpërdrejt instrumentet ndërkombëtare të përfshira në nenin 22 të Kushtetutës dhe jo nenin 96.2 të LZP-së dhe nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013. Ai gjithashtu pretendoi se gjykatat e rregullta nuk kanë të drejtë të aplikojnë drejtpërdrejt normat kushtetuese dhe/ose instrumentet ndërkombëtare të parapara në nenin 22 të Kushtetutës, si dhe të interpretojnë normat ligjore në harmoni dhe sipas obligimeve që dalin nga normat kushtetuese, pasi në raste të tilla ekziston një obligim detyrues që sipas nenetit 113.8 të Kushtetutës, të referojnë çështjen në Gjykatën Kushtetuese sa herë që ngritët çështja e kushtetutshmërisë së normave ligjore.
258. Gjykata gjatë trajtimit të pretendimeve të parashtruesit të kërkesës, fillimisht gjeti se sipas interpretimit të nenetit 102.3 të Kushtetutës, në ndërlidhje me nenin 112.1 të Kushtetutës si dhe sipas praktikës gjyqësore të Gjykatës Kushtetuese, kjo e fundit vlerëson që e drejta dhe obligimi për të aplikuar dhe interpretuar Kushtetutën, iu njihet të gjitha gjykatave të Republikës së Kosovës dhe të gjitha autoriteteve publike në Republikën e Kosovës.
259. Megjithatë, Gjykata ritheksoi fuqishëm se kompetenca e “konstatimit” të jo-kushtetutshmërisë së një norme ligjore dhe “shfuqizimit” të një norme ligjore si të papajtueshme me Kushtetutën, është kompetencë ekskluzive e Gjykatës Kushtetuese. Pra, përkundër faktit që Kushtetuta ua njeh gjykatave të rregullta kompetencën e interpretimit të një norme të rangut ligjor në harmoni me një normë të rangut kushtetues dhe/ose aplikimin e drejtpërdrejtë të normës së rangut kushtetues, kjo nuk do të thotë se gjykatat e rregullta mund të konstatojnë ose të shpallin një normë ligjore si normë në kundërshtim me Kushtetutën ose KEDNJ-në. Një kompetencë të tillë, të konstatimit të jo-kushtetutshmërisë dhe të shfuqizimit të një norme ligjore, Kushtetuta nuk e ka paraparë si kompetencë për gjykatat e rregullta. Një të drejtë të tillë, Kushtetuta ia ka mveshur në mënyrë ekskluzive vetëm Gjykatës Kushtetuese e cila mund, pas paraqitjes së kërkesës nga një palë e autorizuar sipas nenetit 113 të Kushtetutës, të shfuqizojë një normë ligjore që është në kundërshtim me Kushtetutën si dhe të përcaktojë efektet e një shfuqizimi të tillë.
260. Sa i përket pajtueshmërisë së vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme me nenin 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së, duke marrë për bazë parimet e përgjithshme përkitazi me votimin nga

jashtë të vendosura nga GJEDNJ, Gjykata theksoi se megjithëse koha për vendimmarrje në konteste zgjedhore është relativisht e shkurtër dhe se e drejta për një gjykim të drejtë sipas nenit 31 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së nuk aplikohet në kontestet zgjedhore, kjo nuk nënkupton që vendimet që ndërlidhen me konteste zgjedhore nuk duhet të jenë mjaftueshëm të arsyetuara. Sipas GJEDNJ-së, procedura e shqyrtimit të kontesteve zgjedhore duhet të përfshijë patjetër një *“vendim mjaftueshëm të arsyetuar”* në mënyrë që *“të parandalohet abuzimi i pushtetit nga autoriteti relevant vendimmarrës”*.

261. Pas aplikimit të këtyre parimeve, Gjykata vlerësoi se arsyetimi i Gjykatës Supreme dhe përfundimet e arritura bazuar në atë arsyetim ishin arbitrare dhe nuk plotësonin asnjë nga kriteret e një vendimi mjaftueshëm të arsyetuar gjyqësor. Kjo për faktin se Gjykata Supreme nuk kishte aplikuar asnjë test relevant të shqyrtimit gjyqësor e as nuk kishte elaboruar asnjë nga çështjet vijuese që ishin relevante dhe të domosdoshme për tu qartësuar në rrethanat e rastit konkret: (i) çfarë nënkupton “parimi i votimit universal” në të cilin ishte thirrur Gjykata Supreme, si ndërlidhet ai parim me të drejtën e votës nga jashtë dhe si është shkelur i njëjti në rrethanat e rastit konkret; (ii) cilat janë obligimet që neni 3 i Protokollit nr. 1 i KEDNJ-së vendosë mbi shtetet përkitazi me votimin nga jashtë; dhe (iii) çfarë është saktësisht ajo që e bën afatin e përcaktuar në nenin 96.2 të LZP në lidhje me nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore 03/2013 të jetë normë ligjore në kolizion me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
262. Në këtë aspekt, Gjykata vërejti dhe konstatoi se Gjykata Supreme nuk kishte arritur të vërtetojë, në asnjë mënyrë, se si vendimmarrja e PZAP ishte e gabuar dhe se përse linja e arsyetimit të PZAP duhej zëvendësuar me një linjë krejtësisht tjetër që nuk ishte në përputhje me LZP-në dhe praktikën e deritashme zgjedhore. Rrjedhimisht, Gjykata arriti në përfundimin se Gjykata Supreme nuk kishte ofruar arsyetim të mjaftueshëm ligjor e kushtetues dhe se vendimmarrja e saj në rrethana të rastit konkret ishte arbitrare dhe, për rrjedhojë, në kundërshtim me garancitë e nenit 45 të Kushtetutës në lidhje me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
263. Për më tepër, sa i përket përputhshmërisë së normës ligjore që kërkonte që votat për votim nga jashtë duhet të arrijnë në KQZ njëzet e katër (24) orë para ditës së votimit, në mënyrë që të njëjtat të mund të numërohen, Gjykata arriti në përfundim se ky kufizimi i të drejtës së votës: (1) ishte një kufizim i paraparë me ligj; (2) ekzistonte një qëllim legjitim që synohej të arrihej me atë kufizim; si dhe (3) ekziston një marrëdhënie proporcionaliteti ndërmjet kufizimit të së drejtës në fjalë dhe qëllimit legjitim që synohej të arrihej. Gjithashtu, Gjykata gjeti se afati i përcaktuar me nenin 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013, nuk ishte arbitrar dhe nuk kishte ndikuar në pamundësim të shprehjes së lirë të vullnetit të popullit përkitazi me përfaqësuesit e vet në Kuvend dhe si i tillë ishte në pajtueshmëri me nenin 45 të Kushtetutës dhe nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së.
264. Si përfundim, Gjykata **njëzëri** konstatoi se: (i) kërkesa është e pranueshme për shqyrtim në merita; (ii) vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme **nuk janë** në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në lidhje

me nenin 45 të Kushtetutës dhe si të tilla Gjykata i shpallë të pavlefshme; (iii) vendimet e PZAP-së janë në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës; (iv) afati ligjor i përcaktuar nga Kuvendi për arritjen e votave nga jashtë përmes nenit 96.2 të LZP-së në lidhje me nenin 4.4. të Rregullës Zgjedhore nr. 03/2013 ishte një kufizim i të drejtës së votës i cili ishte në përputhje me nenin 55 të Kushtetutës ngase i njëjti: ishte i paraparë me ligj; kishte një qëllim legjitim që synohej të arrihej me atë kufizim; dhe kishte një marrëdhënie proporcionaliteti ndërmjet kufizimit të kësaj të drejte dhe qëllimit legjitim që synohej të arrihej me atë kufizim; dhe se, në rrethanat e rastit konkret (v) kufizimi i të drejtës së votës (si e drejtë relative dhe jo absolute) me afat nuk ka qenë arbitrar dhe nuk ka ndikuar në pamundësim të shprehjes së lirë të vullnetit të popullit përkitazi me përfaqësuesit e vet në Kuvend.

265. Për sa i takon efekteve të këtij Aktgjykimi, Gjykata sqaroi se ndonëse konstatimi i saj se vendimet e kontestuara të Gjykatës Supreme nuk janë në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNJ-së në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës nuk ka efekt prapaveprues në rezultatin e shpallur zgjedhor në rrethanat e rastit konkret, sipas arsytiveve të dhëna; megjithatë, Aktgjykimi në këtë rast prodhon të paktën katër efekte të rëndësishme, si në vijim: (1) sqarimi i të drejtave dhe obligimeve të gjykatave të rregullta për rastet kur ato ballafaqohen me norma të rangut ligjor që pretendojnë se janë në kolizion me norma të rangut kushtetues; (2) shfuqizimi i dy vendimeve të kontestuara të Gjykatës Supreme dhe lënia në fuqi e dy vendimeve të PZAP-së ashtu që, përderisa Kuvendi i Republikës së Kosovës e lë në fuqi nenin 96.2 të LZP-së, të gjitha votat që arrijnë në KQZ pas afatit të paraparë ligjor duhet të deklarohen si vota të pavlefshme dhe nuk duhet të numërohen e as të përfshihen në rezultatin përfundimtar të zgjedhjeve; (3) qartësimi se në rrethanat e rastit konkret nuk ka ekzistuar kolizion në mes të normës së rangut ligjor dhe asaj të rangut kushtetues dhe se, në këtë aspekt, Gjykata Supreme e ka deklaruar kolizionin në fjalë në mënyrë arbitrare, duke tejkaluar kompetencat e saj kushtetuese dhe pa arsyetim të mjaftueshëm dhe adekuat; dhe se (4) gjetja e shkeljes ia mundëson parashtruesit të kërkesës të konsiderojë shfrytëzimin e mjeteve të tjera juridike në dispozicion për realizimin e mëtejme të të drejtave të tij në përputhje me gjetjet e këtij Aktgjykimi.

PËR KËTO ARSYE

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Kosovës, në pajtim me nenin 113.7 të Kushtetutës, me nenin 20 të Ligjit dhe me rregullin 59 (1) të Rregullores së punës, në seancën e mbajtur më 10 dhjetor 2020, njëzëri:

VENDOS

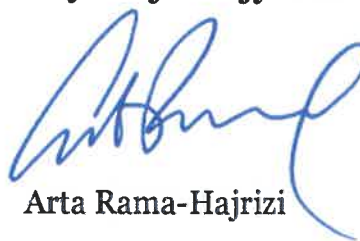
- I. TË DEKLAROJË kërkesën të pranueshme;
- II. TË KONSTATOJË se Aktgjykimet [A.A.U.ZH.nr.20/2019 i 30 tetorit 2019; dhe A.A.U.ZH.nr.21/2019 i 5 nëntorit 2019] e Gjykatës Supreme të Republikës së Kosovës, nuk janë në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës;
- III. TË KONSTATOJË që Vendimet [A.nr.375-2/2019 i 28 tetorit 2019; dhe A.nr.381/2019 i 3 nëntorit 2019] e Panelit Zgjedhor për Ankesa dhe Parashtrësia janë në përputhshmëri me nenin 3 të Protokollit nr. 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në lidhje me nenin 45 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës;
- IV. TË REFUZOJË kërkesën për masë të përkohshme;
- V. T'UA KUMTOJË këtë vendim palëve;
- VI. TË PUBLIKOJË këtë vendim në Gazetën Zyrtare, në pajtim me nenin 20 (4) të Ligjit;
- VII. TË DEKLAROJË se ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Gjyqtari raportues

Bajram Ljatifi

Kryetarja e Gjykatës Kushtetuese

Arta Rama-Hajrizi